МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра прикладної лінгвістики

«ДОПУЩЕНА ДО ЗАХИСТУ»
Завідувач кафедри
_____ Ніна ФІЛІППОВА
«17» грудня 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

“СТВОРЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ “ЛЕКСИКОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ”

Виконав: студентка групи 6721м
Спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.10 «Прикладна лінгвістика»
Крістіна МАКАРЧУК

Керівник роботи: канд. філол. наук,
доцент, професор НУК
Ніна ФІЛІППОВА

Миколаїв – 2025 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра прикладної лінгвістики
Спеціальність 035 «Філологія» **спеціалізація** 035.10 «Прикладна лінгвістика»
Галузі знань 03 Гуманітарні науки
Освітня програма ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА
Другого (магістерського) рівня вищої освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми
_____Ніна Філіппова
«16» грудня 2025р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студентці **Макарчук Крістіні Ігорівні**

1. **Тема роботи**: Створення інтегрованої системи для самостійної роботи студентів з дисципліни “Лексикологія англійської мови”

Керівник роботи професор НУК, канд. філол. наук, доцент Філіппова Н.М.

Затверджені наказом ректора №1047-УЧ від 22.09.2025 року

2. **Термін подання роботи**: 12.12.2025 р.

3. **Вихідні дані по роботі**: Випускова магістерська кваліфікаційна робота на тему: Створення інтегрованої системи для самостійної роботи студентів з дисципліни “Лексикологія англійської мови” / К. І. Макарчук // НУК. — Миколаїв : 2025. — С. 98.

4. **Перелік питань, що підлягають розробці** (найменування розділів):

- Визначення поняття “Лексикологічна компетенттість”;
- Опис інтегрованої системи сформованості знань і умінь з лексикології англійської мови;
- Аналіз інтегрованої автоматизованої системи формування лексикологічної компетентності.

5. **Перелік презентаційних матеріалів**: презентаційний файл «Створення інтегрованої системи для самостійної роботи студентів з дисципліни

«Лексикологія англійської мови» (складається з 23 слайдів, містить 4 таблиці та схеми); демонстраційний файл з прикладною розробкою електронної інтегрованої системи для самостійної роботи студентів ОП “Прикладна лінгвістика”.

6**. Консультанти розділів роботи**

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Філіппова Ніна Михайлівна, професор НУК, канд. філол. наук, доцент	11.12.2024 р.	19.02.2025 р.
2	Філіппова Ніна Михайлівна, професор НУК, канд. філол. наук, доцент	21.03.2025 р.	14.05.2025 р.
3	Філіппова Ніна Михайлівна, професор НУК, канд. філол. наук, доцент; Уляна Молнар, ментор на курсах «Комп’ютерна лексикографія» у Національному університеті «Львівська політехніка»	04.09.2025 р.	29.10.2025 р.

7. **Дата видачі завдання** 10.09.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і теми випускної кваліфікаційної роботи, укладання бібліографії за обраною темою; опрацювання наукової і навчальної літератури за обраною темою	до 1.10.2024 р.	Виконала
2.	Укладання плану-проспекту роботи.	до 5.10.2024 р.	Виконала
3.	Збирання, аналіз, систематизація фактичного матеріалу до досліджуваної теми	до 31.10.2024 р.	Виконала
4.	Написання тексту «Вступу»	до 10.12.2024 р.	Виконала
5.	Написання тексту 1 розділу	до 20.02.2025 р.	Виконала
6.	Написання тексту 2 розділу	до 15.05.2024 р.	Виконала
7.	Написання тексту 3 розділу і загальних «Висновків»	до 30.10.2024 р.	Виконала

8.	Подання чернетки повного тексту роботи керівникові. Доопрацювання тексту роботу згідно з зауваженнями керівника	до 20.11.2025 р.	Виконала
9.	Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи	23.11.2025 р.	Виконала
10.	Доопрацювання повного тексту, подання оформленої за чинними вимогами випускної кваліфікаційної роботи на кафедру прикладної лінгвістики	09.12.2025 р.	Виконала
11.	Отримання відгуку керівника	09.12.2025 р.	Виконала
12.	Отримання рецензії	11.12.2025 р.	Виконала
13.	Подання повного пакету документів, що супроводжують дипломну роботу	12.12.2025 р.	Виконала
14.	Отримання допуску випускної кваліфікаційної роботи до захисту	15.12.2024 р.	Виконала

Студент _____ Макарчук К. І.
(підпис) **(ПІБ)**

Керівник роботи _____ Філіппова Н. М.
(підпис) **(ПІБ)**

Макарчук Крістіна Ігорівна

Створення інтегрованої системи для самостійної роботи студентів з дисципліни “Лексикологія англійської мови”

Анотація. Дипломна робота присвячена створенню інтегрованої системи, що складається з власного електронного словника та системи тестів для студентів спеціалізації “Прикладна лінгвістика”. Основною метою цієї інтегрованої системи є полегшення доступу до усіх потрібних матеріалів та зтягування їх на одну платформу. Розроблена система поєднує теоретичні матеріали, вправи для самоперевірки, інтерактивні тести та можливість відстеження прогресу студента. Ефективність її використання оцінюється через експериментальне впровадження в навчальний процес та аналіз результатів самостійної роботи студентів.

У практичній частині представлено вебсайт інтегрованої системи «EngLex», на який додано власне створений словник та систему тестів.

Ключові слова: *інтегрована система, лексикологічна компетентність, система тестів, електронний словник.*

Kristina Makarchuk

Creation of an integrated system for independent work of students in the discipline “Lexicology of the English language”

Abstract. The diploma work is devoted to the creation of an integrated system consisting of its own electronic dictionary and a system of tests for students specializing in “Applied Linguistics”. The main goal of this integrated system is to facilitate access to all necessary materials and to collect them on one platform. The developed system combines theoretical materials, exercises for self-testing, interactive tests and the ability to track student progress. The effectiveness of its use is assessed through experimental implementation in the educational process and analysis of the results of students’ independent work.

The practical part presents the website of the integrated system “EngLex”, to which the dictionary and the system of tests created by the student are added.

Keywords*: integrated system, lexicological competence, test system, electronic dictionary.*

ЗМІСТ

ВСТУП 9

РОЗДІЛ 1. ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “ЛЕКСИКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ” 15

1.1 Лексикологія як окрема лінгвістична наука 15

1.1.1 Історія становлення лексикології 15

1.1.2 Методи аналізу лексичної підсистеми мови 20

1.2 Особливості використання фреймового моделювання для аналізу термінологічного словника 27

1.3 Визначення поняття “лексикологічна компетентність” 28

РОЗДІЛ 2. ОПИС ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ СФОРМОВАНОСТІ ЗНАНЬ І УМІНЬ З ЛЕКСИКОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 39

2.1 Аналіз фреймової моделі "Лексикологія англійської мови" 39

2.1.1 Опис паспорту термінологічної системи “Лексикологія англійської мови” 45

2.1.1.1 Екстралінгвістичні характеристики термінологічної системи 45

2.1.1.2 Лінгвістичні характеристики термінологічної системи 46

2.2 Особливості системи контролю знань і умінь для формування лексикологічної компетентності 52

2.3 Роль тестів як форми перевірки рівня знань і умінь на основі аналізу міжнародних тестів з англійської мови 59

2.4 Типи тестів..... 63

2.5 Основні чинники створеної тестової системи сформованості лексикологічної компетентності з курсу “Лексикологія англійської мови” 68

2.5.1 Контроль сформованості рівня знань 68

2.5.2 Контроль сформованості умінь 73

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ІНТЕГРОВАНОЇ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ 79

3.1 Специфіка комп'ютерної лексикографії 79

3.2 Специфіка роботи з онлайн-платформою для створення словників Lexonomy 82

3.3 Особливості алгоритму укладання словника на платформі Lexonomy 83

3.4 Аналіз структури словника 86

3.5 Тестовий модуль інтегрованої системи перевірки знань і умінь сформованості лексикологічної компетентності 86

ВИСНОВКИ 89

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 93

ВСТУП

XXI століття характеризується інтенсивним розвитком науки, інформаційних і комп'ютерних технологій, що зумовило трансформацію традиційної лексикографії та сприяло появі великої кількості електронних словників і довідкових ресурсів різного формату. Електронні словники виявляються найбільш ефективним і надійним інструментом для створення банків лексичних одиниць, їх редагування, поповнення, оновлення, а також для відстеження еволюції, змін і процесів запозичення у мові. Саме тому виникає потреба в автоматизованій обробці словникових масивів за допомогою програмних засобів, які ґрунтуються на системах штучного інтелекту (ШІ). У цьому контексті словник розглядається як кінцевий прикладний продукт, що забезпечує фіксацію та збереження галузевої термінології, інтегрованої в єдину терміносистему. Переважна більшість таких термінологічних ресурсів представлена тлумачними (наприклад, macmillandictionary) або перекладними електронними словниками (наприклад, e2u).

Актуальність дослідження пояснюється кількома аспектами. Передусім вона обумовлена тим, що сучасні освітні реалії вимагають достатньої кількості онлайн-інструментів для підвищення ефективності навчання. Особливої необхідності це набуло в період пандемії та повномасштабного вторгнення Росії на територію України. У таких умовах інтегровані засоби для навчання, що включають електронний словник та набір контрольних та тематичних тестів виступають як один із ключових засобів, що спрощує навчальний процес. Це, своєю чергою, зумовлює необхідність автоматизованої обробки лексикографічних даних із використанням програмних комплексів на основі ШІ. У зв'язку з цим було прийнято рішення укласти електронний навчальний термінологічний словник, адже аналіз наявних ресурсів показує, що у вітчизняній лексикографії відчувається значний дефіцит словників такого типу. По-друге, не виникає сумнівів що сучасна епоха характеризується бурхливим розвитком усіх галузей науки та у зв'язку з цим виникає проблема

удосконалення системи передачі та обробки інформації що особливо актуально для терміносистем, оскільки кількість термінів у сучасних мовах значно перевищує чисельність загальновживаних слів і ця кількість постійно зростає. По-третє, актуальність цієї кваліфікаційної роботи полягає у необхідності формування лексикологічної компетентності як одного із навчальних компонентів ОП “Прикладна лінгвістика”. В-четверте, умови навчання у вищому навчальному закладі сьогодні передбачають наявність гнучкої відкритої навчальної ресурсної бази для освоєння будь-якої дисциплін і самостійного опрацювання студентами теоретичних джерел. В-п’яте, особливість спеціальності “Прикладна лінгвістика” передбачає вміння випускника використовувати різні можливості оптимізації функцій мови і методів різних наук для отримання конкретного практичного результату.

Об’єкт. Структурні та функціональні особливості лексичної системи сучасної англійської мови.

Предметом дослідження є формування лексикологічної компетентності у студентів ОП “Прикладна лінгвістика”.

Мета цієї роботи полягає у створенні такої єдиної автоматизованої інтегрованої системи, яка б містила усі необхідні джерела, матеріали для вивчення дисципліни самостійно (тематичні та контрольні тести; електронний навчальний термінологічний словник з дисципліни "Лексикологія").

Завдання

1. Визначення поняття “лексикологічна компетентність”.
2. Конструювання фреймової моделі концепту ЛЕКСИКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ.
3. Укладання навчального термінологічного словника для вивчення дисципліни “Лексикологія англійської мови”.
4. Створення тестової системи контролю знань для формування лексикологічної компетентності.

У роботі було використано різні **методи дослідження**: 1)загальнонаукові методи: метод аналіз й синтезу, а також метод узагальнення, які прислужились в упорядкуванні теоретичної частини роботи та її кваліфікації; метод кількісних підрахунків, що став доречним у визначенні обсягу та динаміки функціювання досліджуваного об'єкта; метод спостереження; 2) спеціальні лінгвістичні методи: методика компонентного аналізу з метою визначення впорядкування термінів відповідно до їх дефініцій; метод суцільної вибірки було використано з метою виокремлення термінологічної лексики з фахових текстів попередньо зазначених підручників, довідників, словників з метою відбору та формування фактичного матеріалу дослідження; паралельно було застосовано метод аналізу дефініцій, який має на меті уточнювати дефініції відібраних термінів; метод опису та класифікації застосовується під час аналізу угрупування певних термінологічних одиниць у різні групи за певними ознаками за допомогою фрейму як методики відбору; структурний аналіз був використаний для виокремлення й упорядкування базових елементів лексикологічного матеріалу, який потрібен для створення інтегрованої системи; етимологічний аналіз слугував для визначення походження англійських лексичних одиниць; метод фреймового моделювання був використаний для створення фреймової моделі концепту ЛЕКСИКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ; 3) методи інших наук: метод формального розроблення програмного забезпечення, за допомогою якого було розроблено електронний словник на просторі онлайн-системи з написання та публікації словників.

Теоретична значущість полягає в:

- визначенні поняття "лексикологічна компетентність";
- використанні фреймове моделювання для об’єктивного формування термінологічної бази;
- створенні паспорт термінологічної системи лексикології англійської мови.

Практична цінність дослідження — це новаторський прикладний продукт, який може бути корисним при вивченні та викладанні таких дисциплін, як термінознавство, лексикологія та лінгводидактика, а тому може зацікавити як викладачів, так і студентів для формування лексикологічної компетентності.

Структура роботи

Кваліфікаційна робота складається зі “Вступу”, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У Вступі подається опис проблематики та актуальність теми у 21 ст., також об’єкт та предмет дослідження, матеріал дослідження, мета, завдання, методи дослідження, практичне та теоретичне значення дослідження.

У Розділі 1 "Визначення поняття “лексикологічна компетентність” розглянуто основні підходи до трактування цього поняття в сучасній лінгводидактиці та психолінгвістиці. Також визначено історію становлення лексикологічної компетентності, її об’єкт, предмет та задачі, методи аналізу лексичної підсистеми мови та власне визначення поняття лексикологічна компетентність.

У Розділі 2 “Опис інтегрованої системи сформованості знань і умінь з лексикології англійської мови” описано особливості використання тестування як засобу перевірки результатів навчання; розглянуто класифікацію тестів за метою, структурою та рівнем складності; визначено методичні підходи до розроблення якісних тестових завдань для оцінювання знань, умінь і навичок студентів; проаналізовано роль тестів у системі контролю навчальних досягнень і їх значення для підвищення об’єктивності та ефективності освітнього процесу; розглядається фрейм як форма представлення знань термінології.

Розділ 3 “Аналіз інтегрованої автоматизованої системи формування лексикологічної компетентності” присвячений аналізу інтегрованої автоматизованої системи, спрямованої на формування та розвиток лексикологічної компетентності у процесі вивчення англійської мови, опису особливостей комп'ютерної лексикографії як науки, що поєднує лінгвістику та

ІТ. Подаються обґрунтування, чому саме було обрано платформу Lexonomy для створення та публікації електронного словника, які переваги та можливості цього сайту.

Після трьох розділів подаються “Висновки”, у яких висвітлюється результат роботи та підбиваються підсумки проаналізованого в теоретичній та практичній частинах.

В кінці додається “Список використаних джерел”.

Матеріал дослідження включає реєстр, який складається з 220 англомовних лексикологічних термінів. Кожна словникова стаття складається з терміну англійською, терміну українською, транскрипції, походження, перекладу, дефініції, прикладу, а також посилання на додаткову літературу. Джерелом матеріалу дослідження слугували підручники, посібники, словники з лексикології для вищих навчальних закладів: Ніколенко А.Г. "English Lexicology: theory & practice"; Кваселевич Д.І. Сасіна В.П. "Практикум з лексикології сучасної англійської мови"; Верба Л.Г. "Порівняльна лексикологія англійської та української мов"; Howard Jackson, Etienne Zé Amvela — An Introduction to English Lexicology: Words, Meaning and Vocabulary; Laurie Bauer — Introduction to English Lexicology.

Результати дослідження були висвітлені в наступних статтях: “Лінгвістичний аналіз термінів терміносистеми "Лексикологія англійської мови на основі електронного навчального термінологічного словника "English lexicology""”, яка була опублікована у збірці матеріалу "Прикладна лінгвістика 2024: проблеми та рішення (Миколаїв, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, 16-17 травня 2024 р.); "Процедура укладання комп’ютерного словника як засобу оптимізації навчання студентів спеціальності "Прикладна лінгвістика", яка буда опублікована у збірці матеріалу "Прикладна лінгвістика 2023: проблеми та рішення (Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, 18 травня 2023 р.); “Необхідність визначення поняття “Лексикологічна компетентність” для створення

інтегрованої системи підготовки філологів”, яка була опублікована у збірці матеріалу 6-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 2025 р. “Тенденції розвитку філологічної освіти в контексті інтеграції в Європейський простір”; “Інтегрована модель системи формування лексикологічної компетентності”, яка була опублікована у збірці матеріалу "Прикладна лінгвістика 2025: проблеми та рішення (Миколаїв, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова); “Формування лексикологічної компетентності: створення інтегрованої системи”, яка була опублікована в збірці 1-го туру Всеукраїнського конкурсу наукових робіт з галузей знань і спеціальностей.

РОЗДІЛ 1. ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “ЛЕКСИКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ”

1.1 Лексикологія як окрема лінгвістична наука

Мова, як відомо, це система, яка складається з підсистем: фонетичної, графічної, граматичної, лексичної, синтаксичної. Оскільки лексична підсистема — це невіддільна підсистема мовної системи, з цього виходить, що лексикологія — це одна з фундаментальних наук мовознавства, яка вивчає лексику (словниковий склад мови), лексеми як визначальні структурно-семантичні одиниці мови, їх функціональні можливості, висвітлює процес формування словникового складу в соціально-історичному та національному контексті. Лексикологія тісно пов’язана з лексикографією, перекладознавством, семантикою, семасіологією, етимологією, діалектологією, стилістикою, фразеологією, літературознавством.

1.1.1 Історія становлення лексикології

Лексикологія зароджувалася паралельно з етимологією, риторикою та поетикою, а як окрема наукова галузь почала оформлюватися у XVII — на початку XVIII століття. Її основні напрями висвітлено в підручниках з української мови Б. Ткаченка (1928), Л. Булаховського (1931, 1958), А. Грищенка (1997) та інших дослідників. Узагальнення й упорядкування лексикології здійснили мовознавці Празького лінгвістичного гуртка, а також представники неогумбольдтіанства — Л. Вайсгербер, Й. Трір та інші [12, с. 550].

Усю історію виникнення та розвитку цієї науки можна поділити на 4 періоди.

Першим етапом розвитку вважається 1765 р. Цей рік пов'язаний з періодом першого використання та обґрунтування терміну “Лексикологія” двома французькими науковцями Д. Дідро і Ж. Д’Аламбера у їхній власній енциклопедії. З того часу лексикологію заведено вважати однією із головних галузей мовознавства. Згідно з Д. Дідро та Ж. Д’Аламбером, головною метою

лексикології є аналіз та опрацювання організації та систематизації лексики, з особливою увагою до етимології слів. Також, у цей самий період (починаючи з 18 ст.) проводилося укладання переносного та прямого значення лексем, а також було виділено понад 200 видів тропів. З 19 ст. мовознавство починає розвиватися в історичному плані. Це відбулось завдяки певним науковим внескам данського лінгвіста Расмуса Раска, засновника порівняльної лексикології, який вважався одним з основоположників індоєвропеїстики та порівняльно-історичного мовознавства. У той самий час (19 ст.) у Європі особливої уваги дослідники-лексикологи приділяли семантиці, а основними дослідниками цієї галузі стали В. Фон Гумбольдт, А. Дармстетер, Г. Пауль та М. Бреаль, які досліджували внутрішню форму слів та етимологію.

Другий етап розвитку лексикології як науки припадає на 19 ст., коли О. Потебня “розглядав мову насамперед як засіб упорядкування людиною вражень від довкілля, як інструмент пізнання світу. Слово, на його думку, несе не тільки значення предмета, а і попередній досвід особи та нації. Його зміст фіксується у символах фольклору і постійно відновлюється літературою”[4, ел.джерело]. Пізніше Ф. де Соссюр вперше висунув новітні, революційні ідеї дослідження сучасних мов, вивчення мови як єдиної знакової системи, а не як набору окремих правил і фактів. Саме такий підхід і був названий Ф. де Соссюром семасіологією. Слово стало об'єктом вивчення як одиниця мови, а лінгвісти почали досліджувати лексикологічні одиниці з філософського погляду, вивчаючи взаємодію різних наук через призму лексикології. Згодом лексикологія почала аналізуватись у контексті інших дисциплін, зокрема соціолінгвістики. У цьому процесі брали участь французькі науковці, такі як Антуан Мейе, Еміль Бенвеніст, М. Коен та Поль Лафарг. Вони розглядали лексикологію в зв'язку з етимологією, глибше занурюючись у вивчення походження слів та їхній взаємозв'язок з історією певних країн. Також термінологічні аспекти лексикології опрацьовував І. Верхратський на межі XIX—XX ст.

Третій етап бере початок у другій половині 20 ст., де продовжили глибоке пізнання загальної лексикології. Вони активно розробляли :

a. загальну теорію мови як універсальну знакову систему;

b. поділили семантику на три галузі: епідигматику, парадигматику та синтагматику;

c. приділили особливу увагу дослідженню синонімії, антонімії та полісемії.

У 70-80 рр. увага була зосереджена на зв'язку лексикології, соціолінгвістики, психолінгвістики, однак на цьому етапі у кінці 20 ст. розвиток лексикології сконцентрувався на соціолінгвістиці та психолінгвістиці — повноцінних самостійних науках.

Четвертий етап розвитку пов'язаний зі швидким використанням новітніх комп'ютерних і лінгвістичних технологій для лексикологічного аналізу. З плином часу та розвитку технологій, було розширено межі лексикологічного аналізу. Лексикологія починає інтегрувати знання точних і гуманітарних наук, дає можливість більш ефективно збирати та обробляти інформацію та вирішувати завдання. З'являється легший доступ до великих масивів даних. Дослідники почали ще більше уваги приділяти на аналіз функцій слова безпосередньо у мовленні. Сучасний стан науки показує наскільки розширені ці межі лексикологічного аналізу, в який залучені результати, які отримала комп'ютерна лінгвістика, когнітивна лінгвістика, функціональна лінгвістика, етнолінгвістика, психолінгвістика, комунікативна лінгвістика, лінгвокультурологія, корпусна лінгвістика. [57, ел. ресурс].

1. Наприклад, комп'ютерна лінгвістика дала лексикології: можливість створення алгоритмів для програм, створення власне самих програм, що запобігає створенню та укладання комп'ютерних онлайн-словників, перекладачів тощо. Тут класичним прикладом використання усного мовлення є сучасні технології, такі як голосові помічники в телефонах, музичних колонках, ноутбуках і комп'ютерах, онлайн-перекладачі, месенджери та розумні будинки з

голосовим управлінням. Такий технологічний розвиток значно полегшує життя не тільки для звичайних користувачів, але й для людей з порушеннями зору та/або слуху, допомагаючи їм економити час. Усі дисципліни, які стали частиною комп'ютерної лінгвістики (далі — КЛ), вивчалися як окремі науки ще до її виникнення. Згодом КЛ об'єднала ці напрямки та почала активно розвиватися як окрема галузь науки в США в другій половині 20 століття.

Коли КЛ починала розвиватися, ще в 50-70 рр., було виділено дві парадигми: символічна (про створення перших комп’ютерних програм зі зчитування усного мовлення: GPS та Logic Theorist) та стохастична (про створення першого розпізнавача графем, що у результаті спричинило появі перших корпусів). Потім, в 70-80-ті роки, почали створювати системи для розпізнавання усного мовлення та появою першого робота. У цей період вперше з'являється термін "фрейм", який описує схематичну модель, що пояснює використання певного елемента в структурі. У 80-90-ті роки почався активний розвиток корпусної лінгвістики як напрямку мовознавства, що займається створенням мовних корпусів та роботою з ними. З кінця 90-х років комп'ютерні технології зазнали значного розвитку. У Особливу популярність здобули текстові редактори, такі як Word, а також почали активно використовуватися корпуси текстів, що включають твори художньої та наукової літератури, газети, біографії, монографії та інші матеріали [59, ел.ресурс]. Одним із важливих досягнень став створення Генерального регіонально анотованого корпусу української мови (ГРАК), який призначений для лінгвістичних досліджень з граматики, лексики та історії української літературної мови, а також для допомоги в укладанні словників і граматик [58, ел.ресурс]. Цей корпус містить тексти, датовані періодом з 1816 по 2019 роки. Окрім того, в цей час активно розвивалися нові пошукові системи та технології машинного перекладу.

Зараз КЛ продовжує свій активний розвиток, бо у 21 столітті комп'ютер та Інтернет — це два елементи, що нерозривно працюють і допомагають людині розв’язувати певні задачі. Основними завданнями спеціалістів з КЛ є:

- розробку систем "запитання-відповідь";
- удосконалення алгоритмів для машинного перекладу;
- створення електронних словників, що базуються на корпусах текстів;
- адаптацію сучасних пристроїв для розпізнавання усної мови.

Результатом виконання вищенаведених завдань комп’ютерними лінгвістами є онлайн-платформа, яка базована на ШІ з метою допомогти у спілкуванні англійською. Її створили українські дослідники Максим Літвін, Дмитро Лідеро та Алекс Шевченко. Ця платформа допомагає користувачам коректно формулювати думки на письмі, красиво та в належному стилі, а також виправляє помилки та несумісності у граматиці, стилі, емоційній забарвленості та тоні тексту [60, ел.ресурс].

2. Особливий вплив на розвиток сучасної лексикології пов'язаний з появою і розвитком когнітивної лінгвістики, оскільки це дозволило проникнути в суть лексичних явищ і широко застосовувати дані лексикології: історія (лінгвокультурологія, етнолінгвістика), в можливості використання мови в комунікативних технологіях (комунікативна лінгвістика) та широко застосовувати дані лексикології у сфері комунікативної лінгвістики, яка досліджує механізми мовленнєвої взаємодії, стратегії і тактики мовленнєвої поведінки, роль мовних засобів у створенні впливу, переконання та маніпуляції. У цьому контексті когнітивна лінгвістика дає змогу зрозуміти, як у мові відображаються комунікативні інтенції, як формуються й інтерпретуються повідомлення, як активуються фонові знання та когнітивні сценарії. Таким чином, когнітивний напрям відкриває нові горизонти у вивченні як внутрішньої структури мови, так і її функціонування в соціальному та культурному контексті.

1.1.2 Методи аналізу лексичної підсистеми мови

Основним предметом лексикології є лексична підсистема мови і слово як основна мінімальна мовна одиниця, що функціонує у мові. Воно також є елементом словникового складу, що взаємодіє з іншими словами в лексичній системі та підлягає класифікації за різними ознаками. У лінгвістичному контексті слово визначається як одиниця, яка в мовленні може бути представлена в різних граматичних формах або лексико-семантичних варіаціях. Оскільки предмет лексикології є надзвичайно складним і багатогранним, наука поділяється на окремі галузі, кожна з яких має свою специфіку дослідження, завдання та об'єкти. Серед них можна виокремити наступні напрямки:

- Семантика займається вивченням значення слова; залежно від напрямку аналізу виділяють два підрозділи: ономасіологію та семасіологію.
- Ономасіологія досліджує процеси номінації та фактори, які на нього впливають; вона аналізує способи надання певними словами назв поняттям, предметам або явищам; розглядає проблеми, пов'язані з визначенням лексичних значень, механізмом утворення переносних значень та мовних чинників, які впливають на створення значення і його зв'язок з мовною формою.
- Семасіологія вивчає лексичні значення слів, їх структуру та зміни у процесі функціювання у мові;. аналізує принципи побудови словника, типи відносин між словами в системі та класифікацію словникових одиниць.
- Фразеологія досліджує стійкі словосполучення, їх варіації, механізм утворення та вживання в різних стилях мовлення, а також класифікує і описує різновиди таких конструкцій.
- Лексикографія — теоретико-прикладна дисципліна, яка на основі здобутків попередніх розділів розробляє принципи обробки лексичного матеріалу в словниках [61, ел.ресурс].
- Етимологія вивчає походження слів мови; сукупність методик дослідження, спрямованих на з'ясування походження слова, а також сам результат цього з'ясування [55, ел.джерело].

- Історія мови наука, що вивчає походження, становлення, основні тенденції історичного розвитку української мови [54, ел.джерело].
- Когнітивна лінгвістика розглядає “функціювання мови як різновид когнітивної, тобто пізнавальної, діяльності, а когнітивні механізми та структури людської свідомості досліджує через мовні явища Теорія когнітивних моделей, розроблена Дж. Лакоффом, вивчає ментальні простори та когнітивні моделі, що структурують ці простори. Ч. Філлмор називав ментальні простори фреймами. Застосовуючи поняття фрейму, Ч. Філлмор спочатку розумів його суто лінгвістично як систему вибору мовних засобів — слів, граматичних правил і мовних категорій, — які асоціюються з прототипічними сценами або типовими ситуаціями. Пізніше поняття фрейму трактується з когнітивної точки зору як особлива уніфікована конструкція знання чи схематизація досвіду” [56, ел.джерело].
- Корпусна лінгвістика вивчає “принципи та методи формування корпусів текстів, а також розроблення комп'ютерних систем для їхнього опрацювання, а корпус розглядають як модель мовної системи, реалізовану в текстах різних функціональних стилях, структурі, тематиці, призначенні, території та часу їх створення” [8, ел.джерело].

Лексикологія також поділяється на кілька напрямків:

а) загальну, що вивчає словниковий склад мови, його функції та еволюцію;

б) спеціальна, яка аналізує словниковий склад конкретної мови;

в) прикладну;

г) зіставну що шукає спільні риси в лексичних системах різних мов;

д) історичну лексикологію або етимологію, яка досліджує еволюцію слів і процеси словотвору, а також зміни в їх структурі, значенні та вживанні [13, с.181].

Оскільки лексична підсистема є однією з ключових компонентів мовної системи, саме вона акумулює і відображає знання про світ, соціальні та

культурні реалії, історичний досвід мовного колективу. Аналіз лексики мови потребує застосування комплексного методологічного підходу, який враховує як структурні, так і функціонально-семантичні характеристики слів.

У загальному розумінні метод — система правил і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей природи, суспільства і мислення. У сучасному наукознавстві найбільш поширеною є система методів, що складається з трьох типів: загальні (філософські), загальнонаукові і спеціальні (галузеві / дисциплінарні). Ці типи методів розрізняють за сферами застосування.

Загальнонаукові методи застосовуються у всіх наукових галузях. До загальнонаукових методів належать аналіз, синтез, порівняння, спостереження, самоспостереження, експеримент. Ці методи дозволяють вивчити, як мозок обробляє, розуміє, відтворює та засвоює мову, а також як мовні процеси пов'язані з особливостями особистості та комунікації.

До спеціальних методів дослідження належать ті, що застосовуються в конкретній науковій галузі науки для розв’язання завдань саме цієї галузі. Загальновизнаними спеціальними методами лінгвістики є порівняльно-історичний, описовий, зіставний і структурний методи.

Проте існують й інші, зокрема етимологічний аналіз, структурні методики аналізу лексики, семантичний аналіз, дистрибутивний аналіз, кількісні методи (квантитативні методи; статистичні), когнітивні методи, асоціативний експеримент, семантичний диференціал, лінгвостатистичний експеримент, психолінгвістичні методи, методи інвентаризації лексичних мікросистем:

1. Лінгвістичні методи (етимологічний аналіз; структурні методи:дистрибутивний, компонентний, трансформаційний, аналіз за безпосередніми складниками тощо) характеризуються тим, що за їх допомогою досліджують мову як систему і мовленнєву діяльність як результат.

1.1. Етимологічний аналіз спрямований на виявлення походження слова, його історичного розвитку, первісного значення та шляхів запозичення. За допомогою етимологічного аналізу можна встановити глибинні зв’язки між

словами різних мов, з’ясувати джерела поповнення словникового складу, а також простежити семантичні зміни, які відбувалися впродовж історії мови. Цей метод особливо актуальний для вивчення запозиченої лексики, історизмів, архаїзмів, а також діалектних чи професійних слів. Етимологічне дослідження дозволяє не лише поглибити розуміння внутрішньої структури слова, але й розкрити мовні контакти, культурні впливи та соціальні процеси, що сприяли формуванню лексикону. Застосування цього методу часто спирається на етимологічні словники, порівняльно-історичне мовознавство та аналіз відповідників у споріднених мовах. Варто розпочати з того, що значення етимології як науки полягає у виявленні тих способів, за допомогою яких кожний народ сприймає й створює поняття про речі та відношення [7, ел. Джерело]. Важливою частиною етимологічного аналізу є реконструкція форми та/або значення слова, що існували до його зафіксованого вживання. Така реконструкція базується на аналізі документально засвідчених лексем і спрямована на виявлення їхніх первісних форм і семантики. Хронологічний розрив між сучасним станом слова та його гіпотетичною початковою формою може бути різним за тривалістю, проте незалежно від цього результати реконструкції мають статус припущень. Водночас ці гіпотетичні висновки становлять значну цінність для розуміння мовної історії та розвитку лексичної системи [20, ел. джерело]. Етимологічний аналіз ґрунтується на використанні порівняльно-історичного методу, тому для дослідження походження слів особливого значення набувають такі поняття: фонетичні закони (приміром, у поданому випадку германський дифтонг аі закономірно переходить у давньоанглійське ā та давньосаксонське ē відповідно до встановлених звукових правил); інновації (нові мовні явища або елементи, що з’являються в окремій мові чи мовній групі внаслідок змін); внутрішня та зовнішня реконструкція (у наведеному прикладі реконструкція, виконана на матеріалі германських мов, є внутрішньою, а зіставлення з формами з інших мов забезпечує зовнішню реконструкцію); абсолютна й відносна хронологія звукових змін (зокрема,

індоєвропейський голосний о спершу перетворився на германський аі, а пізніше аі перейшов у давньоанглійський ā — це приклад відносної послідовності змін); ареал, тобто територія поширення певних мовних рис (корінь *klain- зі значенням «витончений, тонкий, малий» засвідчений у західно-германській зоні, тоді як у готсько-скандинавському регіоні вживається інший корінь на позначення «малого»); ізоглоса — спільна для кількох мов лексична одиниця (наприклад, рефлекси праіндоєвропейського *koil- трапляються як гот. hails, ст.-слов'янське цѣль і прус. kail- зі значенням «цілий, здоровий», що утворює германо-балто-слов'янську ізоглосу) [19, с. 348].

1.2. Структурні методи використовуються для вивчення мовної структури і спрямований на осягнення мови як цілісної функціональної системи, елементи якої пов'язані між собою чітко визначеними зв'язками та відношеннями. Серед структурних методів дослідження лексики виділяють дистрибутивний аналіз, аналіз за безпосередніми складниками, трансформаційний аналіз та компонентний аналіз.

а) Дистрибутивний аналіз — методика дослідження мови на основі оточення (дистрибуції, розподілу) окремих одиниць у тексті [14, ел.джерело]. Метою дистрибутивного аналізу є дослідження всіх можливих контекстів, у яких може вживатися мовна одиниця — у цьому випадку слово — без урахування його значення [3, с.13]. Дистрибутивний аналіз був сформований у межах дескриптивної лінгвістики. Його представники виходили з ідеї, що кожна мовна одиниця функціонує в унікальному мовному оточенні. Завдяки тому, що контексти вживання різних елементів є унікальні, їх можна використовувати для глибокого вивчення цих елементів.

б) Аналіз за безпосередніми складниками — це спосіб дослідження мовної одиниці (зокрема слова), який полягає в поданні її як ієрархічної системи взаємопов'язаних елементів, що формують певну структуру. Під час такого аналізу у слові виділяють найменшу двочленну пару морфем, кожна з яких має власне значення. Допомагає виявити морфологічну мотивацію слова,

продуктивність морфем, що утворюють це слово, виявити закономірності, що лежать в основі творення нових слів у кожній окремій з порівнюваних мов [31, с.20].

в) Компонентний аналіз — це лінгвістичний метод дослідження лексичних одиниць, який полягає в розкладанні значення слова на найменші семантичні елементи — семи — та в поданні цього значення у вигляді семної структури. Основою такого підходу є припущення, що значення слів складаються із сем і що весь словниковий склад мови можна описати за допомогою обмеженої кількості цих сем. Процес виділення сем є досить суперечливим, адже мовна інтуїція, на яку спираються під час аналізу, має суб'єктивний характер. Формальні ж методи або алгоритми визначення сем зазвичай ґрунтуються на вже наявних словникових дефініціях. Попри це, аналіз великої кількості словникових тлумачень і груп споріднених слів показує, що така процедура цілком здійсненна. Перші класичні приклади компонентного аналізу стосувалися лексики, що позначає родинні стосунки.

г) Суть трансформаційного аналізу полягає в тому, що мовну одиницю будь-якого рівня можна перетворити на іншу, не змінюючи при цьому її змісту. У цьому контексті можна зазначити, що певні слова або вислови через трансформацію здатні виявляти приховані значення, які не мають явного формального вираження.

2. Психолінгвістичні методи (асоціативний експеримент, семантичний аналіз) вивчають лексику, лексичну семантику, а саме значення слова. Найчастіше у психолінгвістиці послуговуються експериментальними психологічними методами та асоціативними психологічними методиками [18, с.34]. Специфіка психолінгвістики полягає в постійному систематичному використанні експериментальних методів. Таким чином, притаманні риси психолінгвістичних експериментів це: звернення безпосередньо до інтуїції носіїв мови; велика кількість піддослідних; аналіз не окремих мовних одиниць, а встановлення певних відносин з-поміж них. Мета психолінгвістичного методу

полягає у дослідженні семантики, деталей власне самого експерименту, процедуру його проведення. Суть психолінгвістичного методу полягає в тому, що з його допомогою передбачається обробка й аналіз тих мовних фактів, які можна одержати від інформантів у результаті спеціально організованих експериментів. В основі використання психолінгвістичної методики в дослідженні мовних явищ лежить розуміння мови як системи, наявної у свідомості людини, що уможливлює звернення до мовця як експерта, здатного оцінювати мовні факти [48, ел.джерело]. Серед найпоширеніших психолінгвістичних методів — це асоціативний експеримент, семантичний аналіз.

2.1. Асоціативний експеримент — метод психосемантичного дослідження, психологічний або психолінгвістичний експеримент, суть якого полягає в тому, що респондентові пропонують стимули різного типу (слова, малюнки тощо) з метою викликати у нього відповідні асоціації.

2.2. Семантичний аналіз — це процес визначення смислу та інтерпретації значення слів та фраз у контексті, в якому вони вживаються.

3) Кількісні методи передбачають статистичний аналіз мовного матеріалу з метою виявлення частотності вживання слів, сполучень, граматичних конструкцій. Вони зводяться до простого підрахунку частоти вживання мовних одиниць. У когнітивній лінгвістиці кількісні методи допомагають виявити домінантні концепти у мовленні певної групи, з’ясувати, які елементи є ключовими для мовної картини світу, а також відстежити зміни у мовному мисленні в динаміці. Зокрема, ці методи застосовуються для: побудови частотних словників; вивчення концептів у текстах різного жанру; аналізу мовної поведінки (наприклад, у ЗМІ чи соціальних мережах).

Квантитативна лінгвістика є напрямом у межах загального мовознавства, тісно пов’язаним із математичною лінгвістикою. Вона зосереджена на аналізі мовних процесів, еволюції мов, сфер їхнього використання, а також на дослідженні внутрішньої організації природних мов. Основним інструментом у

квантитативній лінгвістиці виступають статистичні методи, які дозволяють виявляти закономірності у функціонуванні мови. Головна мета цього підходу — описати мову через систему формалізованих, взаємопов’язаних закономірностей і, зрештою, створити загальну теорію мовної структури та динаміки [5, ел.джерело].

1.2 Особливості використання фреймового моделювання для аналізу термінологічного словника.

Існують різні методи аналізу змістовної частини мови, за допомогою яких відбувається дослідження та аналіз мовних одиниць, об'єднаних в цілу підсистему. Серед таких методів можна виділити фреймове моделювання, яке дозволяє виділити сукупність концептів і створити фрейм, який об'єднує денотативні ситуації та уніфіковані конструкції знань, відобразити сучасні реалії на основі когнітивного осмислення.

При використанні фреймового моделювання використовується концепт, який з одного боку розуміється як художній концепт, тобто культурно визначений вербалізований смисл, представлений у плані вираження цілим рядом своїх мовних реалізацій, що формують відповідну лексико-семантичну парадигму [44, ел.джерело]. А з іншого боку концепти фіксуються в мові у ролі лексем, фразеологізмів, метафоричних конструкцій тощо, і є структурними елементами картини світу. Концепти виконують функцію рубрикації досвіду, розрізнення та ототожнення об'єктів збереження та передачі знань [ел.джерело]. За своєю натурою концепт має доволі нечітке, розмите поняття, тому із цього робимо висновок, що концепт не має чітких кордонів та внутрішньої структури. За цим постає питання форми концепту. що набуває переважно форми слова або словосполучення. Інші вчені, розширюють цей список більш детальними способами вираження концепту, це — синоніми, антоніми, метафори, фразеологічні конструкції та інші. Концептуальний аналіз як метод передбачає вивчення мовних засобів, що виражають той чи інший концепт, його смислових складників, асоціативних полів, емоційно-оцінної модальності.

Більш структурований підхід становить фреймовий аналіз. Фрейм — поняття, що означає в загальному вигляді смислову рамку, яка використовується людиною для розуміння чого-небудь і дій в рамках цього поняття, цілісність, в рамках якої люди бачать себе на карті світу [45, ел.джерело]. За Ч. Філлмором фрейм — це і рамка, в якій об'єднуються денотативні ситуації, і уніфікована конструкція знань, і схематизація досвіду і т.і. Найбільш широко використовується поняття фрейму, який вивів М. Мінський та В.Д. Черняк, а саме: “фрейм — це структура даних, що представляють стереотипну ситуацію.”

У межах фрейму визначаються його слоти (або фреймові компоненти), кожен з яких відображає окрему ознаку, учасника чи параметр досліджуваного явища. Фрейм може бути представлений як мережа, що складається з вузлів та зв'язків між ними. Така мережа має ієрархічну структуру, що складається з верхніх та нижніх рівнів. Вузол верхнього рівня — це заголовне слово усього фрейму. На рівнях нижче є декілька верхівок, що мають назву “термінали”. Слоти нижче повинні містити приклади та дані [3, с.155].

Використання методу фреймового моделювання ми вважаємо доцільним для опису в терміносистемі. Фреймова модель забезпечує ефективну форму репрезентації знань, особливо у прикладних лінгвістичних дослідженнях, що стосуються галузевих термінологій. Вона дозволяє не тільки систематизувати терміни відповідно до концептуальної структури певної сфери, але й виявити прогалини в терміносистемі, встановити синонімічні, гіпонімічні та функціональні зв’язки між поняттями. Саме тому фреймова репрезентація обрана в цьому дослідженні як основний метод аналізу змістової структури термінологічної системи.

1.3 Визначення поняття “лексикологічна компетентність”

Незважаючи на те що у сфері освіти сьогодні поняття «компетентність» вважається ключовим критерієм ефективності освітнього процесу, його точне трактування досі залишається дискусійним. У межах сучасної філологічної освіти, орієнтованої на підготовку майбутніх педагогів, виникає необхідність

формування спеціалізованих професійних компетентностей. Це передбачає від викладачів не лише організацію навчального процесу, а й уміння застосовувати дієві, практично спрямовані методи викладання та враховувати індивідуальні потреби студентів. Водночас термін «компетентність» інтерпретується по-різному.

Оскільки у сучасній методологічній науці ми поки не знайшли таке однозначне визначення, тому пропонуємо наступне: “Лексикологічна компетентність — це здатність індивіда на основі лексичних знань та рецептивних і репродуктивних лексичних умінь адекватно розпізнавати на слух та коректно оформлювати власне висловлювання, враховуючи особливості лексики, ситуацію спілкування та стилі мовлення, а також забезпечувати підтримку функціювання зазначених навичок на необхідному рівні та здійснювати постійний самоконтроль лексичного оформлення власного мовлення” [30, с.55]. Воно більше за своїм змістом стосується лексичної компетенції, але його також використовують як синонімічне поняття.

Узагальнено, компетентність можна розглядати як інтегративне поєднання знань, умінь, досвіду й навичок, що забезпечує фахівцеві можливість ефективно діяти в професійній сфері. Вона охоплює як теоретичну підготовку, так і здатність застосовувати набуті знання в реальних умовах, демонструючи адаптивність та гнучке мислення [21, с.228].

Особливу роль у формуванні філологічної компетентності відіграє розвиток лексикологічних умінь. Це можливо завдяки застосуванню різних педагогічних підходів — особистісно орієнтованого, компетентнісного, системного тощо. Поєднання цих методик сприяє розвитку в студентів уміння аналізувати лексичні ресурси мови, враховуючи культурний та мовний контекст, що необхідне для ефективної комунікації в багатокультурному середовищі. Такий підхід дозволяє формувати повноцінну лексикологічну компетентність як основу професійної кваліфікації філолога.

Сучасна система освіти у рамках вивчення мов для майбутніх викладачів припускають застосування певних компетентностей, це включає ефективне управління навчальним процесом, вміння підбирати методи навчання та правильно реагувати на потреби учнів. Тому тут ми звернемо увагу на компетентність, шляхи її формування, різновиди професійної компетентності та чим компетенція відрізняється від компетентності.

На цьому етапі зазначимо, що компетентність можна схарактеризувати наступним чином: це — “якісні особистісні новоутворення — знання, вміння, навички, внутрішні потреби, досвід, ціннісні орієнтації” [17, с.79].

Під час навчання учнів, викладач повинен використовувати компетентнісний підхід. В учнях викладач має закласти базові елементи до опанування “базової компетентності”. У такому випадку в учнів зросте досвід самостійної роботи та власної відповідальності і як результат у них буде сформовано базові компетентності [33, с.246].

Варто нагадати, що існує два поняття “компетентність” та “компетенція”, яким було присвячено особливу увагу науковцями, та не зважаючи на це, питання досі актуальне. На цьому етапі слід зробити посилання на Гумбольдта та його концепцію щодо прихованої компетенції, як сукупності процесів, пов’язаних з утворенням та розвитком мови та мовлення. За версією Н. Хомського “вживання мови” нерозривно пов'язано з мисленнєвими процесами, з набутими навичками та відповідною реакцією на процес користування мовою. Таким чином це свідчить про наявність додаткових чинників. Тому, це підкреслює, що ще в 60-х роках було сформовано різницю між двома поняттями “компетенція” та “компетентність”. Тоді поняття “компетентність” трактувалося як досвід певної сфери діяльності людини, який засновано на отриманих попередньо знаннях. Пізніше, у 70-90 роки 20 століття широкого використання “компетентність” та “компетенція” набирають в навчанні мови в Україні. Проте в деяких наукових працях можна зустріти синонімічні терміни “кваліфікація” чи “компетенція”. В першу чергу, кваліфікація — це «здатність працівника

виконувати конкретні завдання та обов'язки в рамках конкретної роботи» [41, ел.джерело], при чому він має це робити професійно, знаходячись у будь-яких умовах: робота в групі чи самостійно, в колективі чи дистанційно, у різних змодульованих ситуаціях. Провідну роль у компетентнісному підході займають наступні базові поняття — “компетентність” та “компетенція”. Поняття “компетентність” зазвичай вживається, коли мова йде про досягнення учнів як результат їхнього навчання.

На сьогодні виокремлено різні види компетентностей за трьома основними факторами: суб'єкт (особистість), суб'єктно-суб'єктна взаємодія та діяльність. У стратегіях модернізації освіти зазначаються різні види компетентностей, зокрема пізнавальна, побутова, культурно-освітня, суспільна, соціально-трудова та інші [33, с.246].

Існує певний ряд науковці, які систематизують різні види компетентностей, вони вважають, що компетентність — це не тільки сума знань, але й уміння застосовувати ці знання та навички в реальних життєвих ситуаціях. Він наголошує, що компетентність включає три ключові компоненти: знання (теоретичні основи), вміння (практичні навички) та мотивацію (готовність до дії). Вони підкреслюють, що компетентність – це динамічне поняття, яке постійно розвивається і вдосконалюється впродовж життя. Сучасна освіта повинна сприяти розвитку цих компетентностей, орієнтуючи навчальний процес не лише на передачу теоретичних знань, а й на розвиток практичних умінь та готовності до реальних викликів. Він вважає, що компетентність є основою для формування особистості, яка здатна адаптуватися до швидких змін у світі, ефективно приймати рішення та розв'язувати проблеми у різних сферах діяльності. У праці К. Скали, він зазначає різноманітні види компетентності, серед яких самоосвіта та саморефлексія, уміння здійснювати соціальний діагноз, ведення бесіди, здатність до роботи в команді, управління робочими процесами, організаційні навички, а також компетентність у комунікації та

роботі з новими медіазасобами (такими як інтернет, електронна пошта, Skype тощо) [28, ел.джерело].

На думку В. Болотова, компетентність є результатом поєднання когнітивного, практичного та особистісного досвіду. Він підкреслює, що головною метою компетентнісного підходу є не просто засвоєння знань, а їх ефективне застосування, здатність до критичного мислення та вирішення складних завдань.

Італійський науковець Ф. Цивеллі вважає, що розуміння компетентності варіюється залежно від культурного контексту. Він виокремлює три основні підходи до її трактування.

У вітчизняній науковій літературі компетентність часто визначається як поєднання знань, умінь і здатності до аналітичного мислення, прогнозування наслідків професійної діяльності, а також ефективного використання інформації [25, с.149].

На думку Н. Кузьміної, компетентність — це результат інтеграції знань, отриманих як із наукової літератури, так і з особистих спостережень за діяльністю інших осіб у різних професійних контекстах [31, с.177].

І.В. Родигіна вказує, що компетентність у педагогіці — це не лише фахова підготовка, а й універсальні життєві вміння, необхідні в будь-якій сфері діяльності [27, с. 32-33].

Ю. Татур підкреслює, що компетентність фахівця з вищою освітою полягає у здатності реалізовувати свій потенціал — знання, уміння, досвід та особисті якості — у практичній діяльності, що супроводжується усвідомленням соціальної відповідальності та потребою у професійному зростанні [24, ел.джерело].

Інші дослідники, зокрема І.М. Бевзюк, М.С. Головань, Дж. Равен, М.А. Чошанов, розглядають компетентність як відкриту, постійно змінювану систему, що відображає готовність спеціаліста до реалізації професійних функцій у відповідній галузі [34, с.51].

Багато українських науковців зосереджують увагу на вивченні окремих видів компетентностей, таких як: комунікативна, соціокультурна, лінгвістична, когнітивна. Вони наголошують на багатогранності поняття компетентності, визначаючи її як сукупність особистісних якостей — знань, навичок, потреб, досвіду та ціннісних орієнтирів [17, с.79].

Аналіз теоретичних джерел, присвячених цій тематиці, дав змогу окреслити основні напрями розуміння поняття компетентності, серед яких можна виокремити такі:

1. Визначення ключових чинників, що лежать в основі формування та визначення компетентностей.
2. Класифікація та опис різновидів компетентностей.
3. Виділення трьох головних компонентів компетентнісного підходу.
4. Усвідомлення компетентності як змінного, еволюційного поняття, яке розвивається протягом життя.

До ключових факторів формування компетентності дослідники відносять особистість як суб'єкта навчальної та професійної діяльності, взаємодію між суб'єктами та саму діяльність як таку [16, с.246].

Компетентність складається з трьох взаємозалежних компонентів:

- знання (теоретичне підґрунтя);
- навички (практична реалізація);
- мотивація (внутрішня готовність до застосування) [ел. джерело].

Крім того, акцент є на тому, що компетентність – це не статичне явище, а процес, який триває упродовж життя. Сучасна система освіти, на його думку, має бути спрямована не лише на передачу знань, а й на розвиток практичних умінь та здатності до адаптації в реальних умовах. Фахівець повинен вміти реагувати на виклики часу, приймати ефективні рішення та вирішувати завдання у різних сферах.

Різноманітні види компетентностей:

- навички самонавчання і саморефлексії,

- здатність до соціального аналізу,
- ведення діалогу,
- командна робота,
- управління процесами,
- організаційні здібності,
- комунікативна компетентність та вміння користуватись сучасними медіаінструментами, такими як Інтернет, електронна пошта, Skype тощо [ел.джерело].

Узагальнено, компетентність можна визначити як комплекс особистісних характеристик (цінностей, знань, умінь, навичок, здібностей), сформованих на основі досвіду діяльності в певній соціальній чи особистісно значущій сфері [42, ел.джерело]. Особливу роль відіграє інтегративний компонент, який об’єднує знання, практичні вміння та мотивацію до їх застосування.

Окремої уваги заслуговує поняття лексикологічної компетентності, адже лексикологія як фундаментальна дисципліна у підготовці філологів передбачає ґрунтовне опанування значень слів, їх вживання та комунікативну доцільність. Визначення цього поняття ще не є сталим у науковій літературі, але одним із найбільш вживаних є наступне:

Лексикологічна компетентність — це здатність людини, базуючись на знаннях лексики та відповідних рецептивних і продуктивних уміннях, адекватно сприймати на слух і коректно формулювати власні висловлювання з урахуванням мовної ситуації, стилістики, а також здійснювати самоконтроль за точністю використання лексики [30, с.55].

На сучасному етапі розуміння цієї компетентності варто орієнтуватися на міжнародні стандарти оцінювання професійних якостей, що передбачають розвиток ключових навичок:

- critical thinking (критичне мислення),
- creativity (творче мислення),

- collaboration (здатність до співпраці),
- communication (ефективне спілкування) [24, ел.джерело].

Розглянемо більш детально роль кожної з навичок:

Критичне мислення сприяє раціональному використанню знань: воно дозволяє оцінювати інформацію, зіставляти аргументи, перевіряти джерела. Це надзвичайно важливо, зокрема у випадках, коли фахівець аналізує лексичне значення термінів у професійних текстах, аби уникнути неточностей та помилок у тлумаченні.

Креативність полягає у здатності мислити нестандартно та знаходити оригінальні рішення. Ця якість тісно пов’язана з критичним мисленням: після аналізу йде етап створення нових ідей. Розвинена лексикологічна компетентність дозволяє оперувати багатством лексичних ресурсів для нестандартного висловлення думки.

Співпраця є необхідною в умовах командної роботи. Синергія знань і навичок різних членів колективу сприяє досягненню спільної мети. Спільна діяльність передбачає ефективну комунікацію та здатність до взаєморозуміння, де лексикологічна компетентність відіграє важливу роль.

Комунікативні навички є ключовими для успішного професійного розвитку. Незалежно від форми — усної чи письмової — чітке висловлення думок вимагає ґрунтовного знання мовних засобів, стилістики, контексту. Для філолога, лексикологічна компетентність — це не лише знання слів, а розуміння їх конотацій та функцій у різних ситуаціях.

Таким чином, лексикологічна компетентність може бути основою для розвитку "м’яких навичок" (soft skills), що є незамінними в сучасному професійному середовищі. Вільне володіння мовними засобами дає можливість фахівцям точно й ефективно комунікувати, краще співпрацювати, формувати нові підходи до розв’язання завдань, а також приймати обґрунтовані рішення. Розвиток цієї компетентності сприяє не лише підвищенню мовленнєвої культури, а й загальній професійній ефективності.

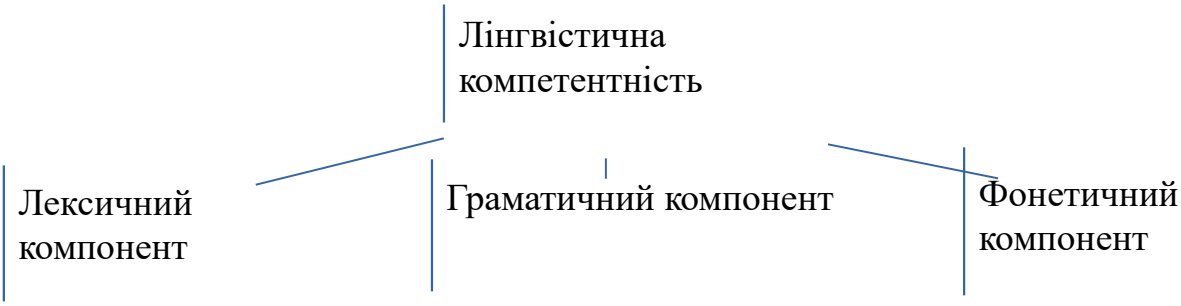
Також, хочу зауважити, що під час цього дослідження було використано словники та наукові статті із посиланнями на ці терміни. Отже, за Академічним тлумачним словником української мови *компетентність* — це властивість за значенням компетентний, а *компетенція* — добра обізнаність із чим-небудь; Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи. За Вікіпедією компетентність — досвід, обізнання та знання, а компетенція — сукупність предметів відання, завдань, повноважень, прав і обов'язків державного органу або посадової особи, що визначаються законодавством [36, с.3].

Для більш детального дослідження та порівняння двох термінів ми звернулися до англомовних онлайн словників. Отже, Cambridge Dictionary дає наступні визначення — competence — the ability to do something well; competency — an important skill that is needed to do a job. Ці терміни можуть також використовуватися в юриспруденції, педагогіці, психології, медицині, IT, економіці.

Повертаючись до визначення “компетентності”, існують різні види, наприклад, читацька, лінгвістична, лексикологічна, лексична, усна, навчально-стратегічна та інші.

Якщо лексикологічну компетентність розглядати через призму Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, то варто зазначити комунікативну та лінгвістичну компетентності, як основні елементи, завдяки успішній реалізації яких працює лексикологічна компетентність. Нижче подано стислу схему комунікативної та лінгвістичної компетентностей.

Слід зазначити, що в сучасній методичній науці немає єдиного підходу до визначення структури лексикологічної компетентності, яку також називають лексичною. О. Шамов, використовуючи поняття “лексична компетенція” та акцентуючи на її системному характері, виділяє п’ять структурних компонентів: мотиваційний, пізнавальний, практичний, рефлексивний та поведінковий.

Формування лексикологічної компетентності здійснюється в декілька етапів. На першому етапі виконується накопичення спостережень за частотністю вживання слова у певному контексті. Наступним кроком студент робить початкове узагальнення щодо іншомовного слова, надає семантичну характеристику його основного значення. Наступна стадія формування лексикологічної компетентності включає здобуття теоретичних знань про лексичний склад мови. Підсумовуючи усі ці пункти, завершальний етап полягає в умінні розпізнавати слова в текстах різних видів та використовувати одиниці активного лексичного мінімуму для вирішення комунікативних завдань [30, с.58].

Отже, лексикологія — розділ мовознавства, що вивчає лексику (словниковий склад мови), лексеми як визначальні структурно-семантичні одиниці мови, їх функціональні можливості, висвітлює процес формування словникового складу в соціально-історичному, національному контексті. Вона пройшла довгий шлях розвитку, на якому сформувалася система власних принципів і методів дослідження. Сучасний етап розвитку лексикології характеризується поєднанням різних лінгвістичних методів – від класичних

описових і структурних до психолінгвістичних та статистичних, що забезпечує її подальше вдосконалення як комплексної галузі мовознавства.

РОЗДІЛ 2. ОПИС ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ СФОРМОВАНОСТІ ЗНАНЬ І УМІНЬ З ЛЕКСИКОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1 Аналіз фреймової моделі “Лексикологія англійської мови”

У нашому електронному навчальному термінологічному словнику “EngLex” представлено 220 термінологічних одиниць, що охоплюють основні поняття дисципліни «Лексикологія англійської мови». Матеріал для добору термінів був узятий із таких праць: А. Г. Ніколенко «English Lexicology: Theory & Practice»; Д. І. Кваселевич, В. П. Сасіна «Практикум з лексикології сучасної англійської мови»; Л. Г. Верба «Порівняльна лексикологія англійської та української мов».

У сучасних умовах розвитку освіти електронні ресурси набувають особливого значення, адже вони істотно підвищують ефективність самостійної роботи студентів. Саме тому виникає потреба в автоматизованій обробці словникових даних із використанням комп’ютерних програм, заснованих на технологіях штучного інтелекту. Результатом такої роботи є електронний навчальний термінологічний словник – систематизоване зібрання галузевих термінів, упорядкованих за певними критеріями.

Попри значний обсяг накопиченого матеріалу в галузях сучасної лексикології та комп’ютерної лексикографії, українська термінографія досі не має достатньої кількості електронних ресурсів, зокрема комп’ютерних навчальних словників. Для створення такого словника необхідно здійснити системне дослідження термінологічного корпусу, провести відбір термінів і сформулювати їхні дефініції у чіткій структурі.

Основними принципами укладання словника є логічність подання матеріалу та єдність тематичного спрямування. Ці засади реалізуються передусім у макроструктурі словника, що включає передмову, інструкції з користування та реєстр термінів. Існує кілька підходів до добору лексичного матеріалу, однак у нашому дослідженні було обрано фреймовий метод, адже

саме він забезпечує логічну та тематичну організацію словника, чітко виявляючи родові, видові й лексико-семантичні зв’язки між термінами.

Щоб створити фрейм для терміносистеми лексикології, було здійснено ґрунтовний аналіз релевантної наукової літератури та зібрано корпус термінів, які використовуються у цій галузі. Основним завданням такого дослідження стало визначення базових термінів, що репрезентують предметну область. На основі отриманих результатів вдалося класифікувати й систематизувати термінологічні одиниці, що формують цілісну терміносистему лексикології.

Для зручності сприйняття матеріалу пропонується ознайомитися з узагальненою схемою фрейму (рис. 1).

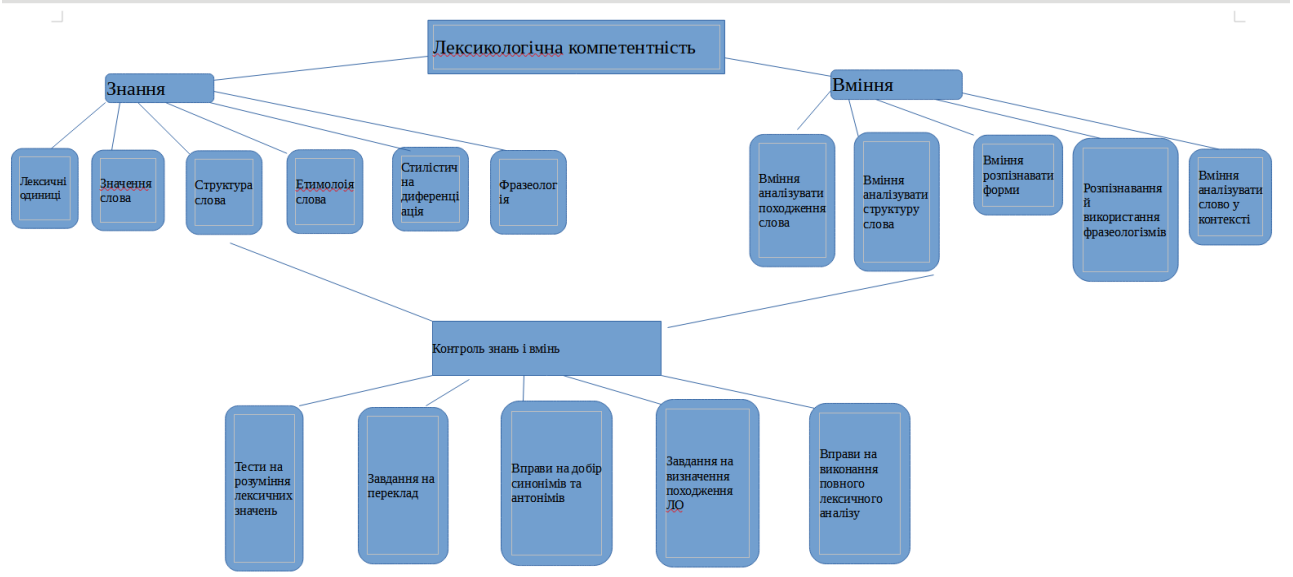

Рисунок 1: Фрейм терміносистеми "Лексикологічна компетентність"

У сучасній лексикології та комп’ютерній лексикографії накопичено значну кількість термінологічної інформації. Проте в українській термінографії все ще відчувається нестача електронних ресурсів, зокрема тлумачно-перекладних комп’ютерних навчальних словників. Щоб процес укладання таких словників був послідовним і чітким, необхідно проводити глибокий аналіз термінів і їхніх визначень, оскільки у різні історичні періоди один і той самий термін міг трактуватися по-різному. Цей аспект варто враховувати при створенні електронного лексикографічного ресурсу.

Відбір термінологічних одиниць для словника потребує ретельно продуманого підходу. Це надзвичайно відповідальна справа, адже важливо не лише дібрати релевантні терміни, а й подати їх у систематизованій формі. Перед включенням певної лексичної одиниці до словника слід з'ясувати доцільність її використання саме в цьому контексті.

Варто з особливою уважністю підходити до формування словникових статей. Спершу необхідно вирішити низку питань, пов'язаних з доцільністю включення певного терміна до загальної структури словника. У своїх дослідженнях О. Тараненко наголошує, що в лексикографічній практиці варто враховувати не лише загальновживані слова, а й лексику, яка вже не є активною в повсякденному вжитку, але зберігається в пасивному словниковому запасі — зокрема, у художній літературі, засобах масової інформації, навчальній літературі та побутовому мовленні. Йдеться, зокрема, про архаїчну та нову лексику, професіоналізми, номенклатурні та термінологічні одиниці різних сфер знань, техніки, мистецтва й виробництва [29, с.5].

Термінологічна лексика, що надходить до літературної мови безпосередньо з наукових, технічних і професійних сфер, становить невіддільну частину лексикографічних ресурсів. Вона є ключовим елементом у структурі будь-якого словника. Тому перед фахівцями, які займаються складанням подібних праць, постає серйозне завдання — здійснити точний, послідовний і логічний добір слів або словосполучень, надати їм коректне тлумачення та відповідну характеристику.

Основна ідея цього дослідження полягає у системному і логічному представленні термінів відповідно до загальної тематики словника. Ці засадничі принципи повинні бути втілені на рівні його макроструктури, яка включає такі компоненти, як передмова, інструкції з користування та упорядкований перелік термінологічних одиниць.

Існує багато методів, за допомогою яких можна здійснювати відбір лексики для словникового наповнення. У межах даної роботи пріоритетним

було обрано фреймовий підхід, що дозволяє організовувати термінологію за змістовими блоками відповідно до тематики, родових і видових зв’язків, а також лексико-семантичних відношень між одиницями.

Фрейми відіграють важливу роль у процесі формування термінів та побудови терміносистем. Вони виступають специфічними структурами, які відображають досвід людини, поєднуючи когнітивну сферу з мовною. У порівнянні з іншими когнітивними одиницями, саме фрейм, як зазначає Ч. Філмор, є ключовим елементом у реалізації мовленнєвої діяльності. Завдяки структурованості фрейму можливо перетворити абстрактне, об’ємне знання на впорядковану, табличну систему.

У цьому контексті особливу вагу набувають так звані терміни-домінанти — ключові одиниці, навколо яких формується вся терміносистема. Вони слугують своєрідними опорними точками, на основі яких вибудовується ієрархічна структура відношень між іншими термінами, формуючи основу для побудови фреймової моделі.

Сьогодні фрейм розглядається як універсальна когнітивна категорія, що акумулює різноманітні знання, досвід і уявлення людини. На відміну від простих асоціативних зв’язків, фрейми містять узагальнену інформацію, яку подано у вигляді конкретних лексичних одиниць — мовних репрезентантів знань.

Дослідження фреймового підходу дає змогу глибше зрозуміти, як створюються концептуальні моделі навколишньої реальності. Саме тому метод фреймування у відборі термінологічної лексики дедалі частіше застосовується не лише в лінгвістичних студіях, а й у суміжних наукових галузях.

Одним із ключових етапів аналізу терміносистем будь-якої галузі є встановлення концептуально-мовної структури термінів, яка закріплює відповідні концепти у межах фреймової моделі. У такій структурі концепти формують ядро терміносистеми й виступають її центром (Л.В. Івіна).

Фреймовий підхід принципово відрізняється від традиційних методів об’єднання лексики. Його особливість полягає в тому, що систематизація термінологічних одиниць відбувається не з мовного, а з пізнавального рівня. Інакше кажучи, класифікація ґрунтується на ментальній картині світу. Фреймова методика передбачає відбір і структурування лексики за ознакою належності до єдиної схеми досвіду, де кожна термінологічна група становить цілісність на когнітивному рівні. Щоб правильно інтерпретувати значення окремого елемента у фреймі, необхідно розглядати його в контексті всієї фреймової структури як цілісної системи.

Популярність фреймів зумовлена їхньою здатністю чітко, лаконічно й структуровано передавати інформацію, організовану за рівневим принципом. У сучасній науці фрейм активно використовується для аналізу дискурсу, забезпечення когезії, дослідження деривації та організації термінів навколо ключових ідей. У цьому дослідженні фрейм розглядається як основний метод упорядкування та об’єднання лексики при створенні електронного навчального словника.

Як вже було зазначено, багато іноземних та вітчизняних вчених досліджують фрейм, проте не можливо виділити конкретне одне визначення, яке б містило усі ознаки, функції та характеристики фрейму. Фрейм — це: 1) це когнітивна структура, що визначає інтерпретацію інформації, вираженої в мовній одиниці (аналогічно терміну “scheme” у працях Р. Шенка та Р. Абельсона); 2) це енциклопедична структура знань (Ч. Філмор) та ін. Якщо спростити наявні визначення, фрейм можна уявити як структуровану модель, яка візуально відображає взаємозв’язки між окремими термінологічними одиницями. Ця модель складається з так званих слотів — умовних порожніх осередків, які заповнюються змінними, що несуть змістову інформацію. Структура фрейму демонструє, як певна наука поділяється на окремі галузі, а самі слоти містять ключові поняття, важливі для цієї сфери знань.

Загалом фрейм можна розглядати як графічну інтерпретацію терміносистеми у вигляді ієрархічної структури: слоти та підслоти поєднуються функціональними зв’язками в межах одного фрейму, що дає змогу логічно переходити від одного фрейму до іншого. Кожен елемент цієї моделі зберігає інформацію про певні терміни та їхню системну організацію.

У межах фреймової семантики розуміння значення слова можливе лише за умови врахування структурованого досвіду, системи переконань або практик, які створюють концептуальне підґрунтя для його інтерпретації. Інакше кажучи, носії мови можуть правильно тлумачити слово лише тоді, коли вони усвідомлюють рамкову основу, що формує концепт, який це слово виражає [Charles J. Fillmore, Beryl T. Atkins, 1992 “Toward a Frame-based Lexicon”].

У цьому дослідженні фрейм використовується як інструмент для візуалізації концептосфери термінології, пов’язаної з лексикологією, на основі змісту навчальних матеріалів, підручників і словників. Такий підхід дозволяє виокремити ключові поняття галузі. У процесі аналізу лексико-семантичного поля терміна "Слово" було виявлено, що центральними ознаками для визначення об’єктів цієї сфери є характеристики, безпосередньо пов’язані з самим словом: його етимологія, значення, внутрішня структура та стилістичні особливості.

Повертаючись до фрейму, на основі відібраних 220 термінів було проведено аналіз, який складається з двох частин: екстралінгвістичні характеристики й лінгвістичні характеристики.

2.1.1 Опис паспорту термінологічної системи “Лексикологія англійської мови”

2.1.1.1 Екстралінгвістичні характеристики термінологічної системи

Як відомо, лексикологія є галуззю мовознавства, що досліджує слово, його форму, особливості функціонування та поведінку в мовленні. Спочатку вона не існувала як окрема дисципліна, а розвивалася у тісному зв’язку з суміжними науками — зокрема, зі стилістикою, лексикографією, семасіологією

та іншими напрямами. Лише на початку XVII століття лексикологія виокремилася як самостійна наукова сфера. У «Енциклопедії» Д. Дідро та Ж. Д'Аламбера подано ґрунтовніше й розширене трактування цього поняття.

Центральним об'єктом лексикологічних досліджень є слово – специфічна мовна одиниця, що має власну формально-змістову структуру, певні функції у мовленні та входить у систему взаємозв'язків з іншими елементами лексикону. Слова підлягають класифікації за різними параметрами й виступають основою для формування словникового складу мови.

Історія становлення лексикології як науки бере початок із XVIII століття. Умовно її розвиток поділяють на чотири головні етапи. Перший стартує в 1765 році й пов'язаний із працями французьких учених Д. Дідро та Ж. Д'Аламбера. Другий етап припадає на першу половину XX століття, коли Ф. де Сосюр звернув увагу на аналіз лексичної системи на матеріалі живих мов, а не давніх.

Третій період охоплює другу половину XX століття і продовжує тенденції попереднього, зокрема розвиток спеціальних галузей лексикології. На сучасному етапі лексикологія представлена комплексом автономних мовознавчих дисциплін – етимологією, словотвором, стилістикою, семантикою, фразеологією, лексикографією, термінологією та термінографією.

Четвертий етап характеризується зміщенням уваги на комунікативно зумовлені властивості слова та його функції як базової мовної одиниці. У цей час виникають нові напрями, серед яких – комп'ютерна лексикографія, що відповідає сучасним технологічним потребам і тенденціям розвитку мовознавства.

2.1.1.2 Лінгвістичні характеристики термінологічної системи

Умовно можна виділити ще два різновиди характеристик: структурні та семантичні. У межах структурних параметрів лексики заведено розрізняти терміни за двома основними критеріями: за структурною моделлю (одно-, дво- та трикомпонентні найменування) і за морфологічною будовою — прості та складні одиниці, утворені за допомогою афіксації чи префіксації. Семантичні

характеристики охоплюють класифікацію термінів за їх етимологією, структурою, стилістичною приналежністю та значенням.

Аналіз за кількістю компонентів. Науковці зазначають, що основу однокомпонентних термінів становлять іменники (наприклад: *lexicology, vocabulary, symbol, stability*), тоді як прикметники частіше утворюють двокомпонентні термінологічні поєднання (наприклад: *etymological analysis*). Згідно з нашими підрахунками, у словнику *"English Lexicology"* зафіксовано 80 однокомпонентних, 89 двокомпонентних та 31 термін із трьома або більше компонентами. Відсотковий розподіл наведено у Таблиці 1. Отримані результати свідчать, що в сучасному науковому дискурсі домінують саме двокомпонентні терміни. Це пояснюється зростанням складності наукових понять, адже одного слова дедалі частіше недостатньо для повноцінного опису предмета дослідження.

Таблиця 1: Результати етимологічного аналізу терміносистеми "Лексикологія англійської мови"

	Запозичення	Кількість, %	Приклади
1.	Грецькі	17,5	*semasiology, acronym, antonym*
2.	Латинські	27,5	*aphaeresis, infix, phrase*
3.	Французькі	45	*communication, assimilation, dialect*
4.	Власне англійські слова	5	*blending, root, word*
5.	Німецькі	3,75	*ablaut, umlaut*

Аналіз структурної характеристики. Вивчення структурних моделей дало змогу поділити терміни на прості та похідні. Похідні одиниці формують декілька груп: префіксальні, суфіксальні, комбіновані (префіксально-суфіксальні) та складні. Отже, структура словника представлена двома великими категоріями — простими й похідними термінами, причому друга група демонструє значну внутрішню різноманітність.

Як видно з даних Таблиці 2, похідних термінів на 28,4% більше, ніж простих. Це співвідношення може свідчити про кілька факторів:

1. високий рівень словотвірної продуктивності англійської мови, що дозволяє створювати нові терміни на основі таких, що вже існують;
2. історико-культурні впливи, адже активність певних способів словотвору залежить від контактів з іншими мовами;
3. спеціалізацію термінології, оскільки складні та афіксальні моделі часто застосовуються для формування термінів у конкретних наукових галузях, що відображає їхній розвиток і диференціацію.

Таблиця 2: Результати аналізу терміносистеми "Лексикологія англійської мови" за структурою термінів

	Структура термінів		Кількість, %	Приклади
11.	Прості		35,8 %	*root, slang, term, word*
22.	Похідні	префіксальні	14,8 %	*prefix, proverb, referent*
		суфіксальні	33,3 %	*blending, borrowing, collocation, communication*
		префіксально-суфіксальні	9,9 %	*degradation, denotation, reversion, unsegmentable*
		складні (або композити)	6,2 %	*Semi-affix, word-composition, word-family, word-group*

Етимологічні характеристики. Згідно з отриманими результатами, лише 5% термінів мають англосаксонське походження, тоді як 95% становлять запозичення. Серед іншомовних термінів виділено французькі (переважно латинського кореня), латинські, грецькі та німецькі запозичення. Розподіл такий: 36 термінів французького походження, 22 — латинського, 14 — грецького, 3 — німецького та 4 — власне англійські одиниці. Загалом було проаналізовано 80 односкладових термінів.

Такий широкий спектр джерел пов’язаний передусім з історичними обставинами — політичними подіями й тривалими мовними контактами англійців з іншими етносами. Англійська мова протягом усієї своєї історії активно запозичувала лексику з різних мов, однак найбільший внесок припадає саме на французьку через тривалий і тісний взаємовплив цих культур.

Дослідники виокремлюють три основні періоди запозичень французьких слів в англійську мову: давньоанглійський, середньоанглійський та новоанглійський (сучасний) періоди.

Як і будь-яка інша мова, англійська формувалася протягом тривалого часу, поступово змінюючись разом із поколіннями її носіїв. Якщо простежити ці трансформації у зворотному напрямку, можна відновити шлях розвитку мови — від сучасного стану до найдавніших джерел. Хоча в сучасній англійській багато лексем нагадують слова романських мов, зокрема французької чи іспанської, більшість із них з'явилися набагато пізніше. Потужний приплив французької та латинської лексики розпочався після норманського завоювання 1066 року. Коли нормани, що розмовляли французьким діалектом, установили владу над Англією, вони принесли з собою власну мову, істотно збагативши англійську новою лексикою. Ту форму мови, яка існувала до цих подій, нині називають давньоанглійською (Old English) — саме нею написано «Беовульфа». Цей різновид мови був близьким до давньоверхньонімецьких діалектів, адже англійська належить до германської групи мов, що сформувалася завдяки племенам англів, саксів та ютів, які прибули на Британські острови в V–VI століттях. Латина в той час функціонувала переважно як церковна мова.

У XX столітті французькі запозичення знову активізувалися, зокрема під час стрімкого розвитку науки. Проте вже у 70–80-х роках їхній приплив значно скоротився. Причини запозичень різні. Часто англійська мова не мала власного найменування для нового явища, тому використовувала французькі відповідники. Наприклад, термін barbarism, що позначає нестандартне або помилкове мовне вживання, також має французьке походження й закріпився в англійській саме для опису явищ, пов'язаних з норманським впливом.

Деякі терміни потрапили до англійської через французьку посередньо — із латинської, грецької чи німецької. Так, термін antonym у XIX столітті перейшов до англійської з грецької через французьке посередництво. Подібна історія і в слова homonym, яке спершу з'явилося в грецькій, пізніше — у латині, а згодом — у французькій, перш ніж ввійти до англійської.

Існує й інше пояснення активного запозичення французької лексики — прагнення розширити словниковий склад англійської за допомогою нових

синонімів або лексично-стилістичних варіантів. Так, до англійського слова mix було додано французьке combine (а пізніше — *combinability*), щоб збагатити семантичні відтінки й виразність мови. Інший приклад — пара to talk та to communicate (а також *communication*), де друге слово прийшло з французької й дозволило точніше та різноманітніше передавати зміст.

Отже, процес запозичення лексики в англійську мову є надзвичайно тривалим і зумовлений історичними, політичними та культурними взаєминами між народами. У сучасній англійській нові запозичення з мов, перелічених у таблиці 3, продовжують з’являтися, хоча їх кількість уже значно менша. Нині англійська мова сама стала вагомим донором для інших мов світу. Терміносистема формувалася століттями: за походженням більшість термінів є запозиченими, а за структурою — переважно дво- чи трикомпонентні та похідні.

Таблиця 3: Результати аналізу терміносистеми "Лексикологія англійської мови" за кількістю компонентів, з яких складається термін

	Кількість компонентів	Кількість, %	Приклади
1.	Однокомпонентні	40	*holophrasis, officialese, shortening*
2.	Двокомпонентні	49	*contracted compounds, etymological doublets, phonetic adaptation*
3.	Трикомпонентні та більше	11	*nominative phraseological units, partially assimilated loan words, partial lexical homonyms.*

Семантичні характеристики терміносистеми «Лексикологія англійської мови». Терміни зі словника було класифіковано за тематичними групами: фонетичні, граматичні та словотвірні. Як показує фреймова організація, кожна з цих категорій відповідає певному аспекту мовознавчого опису. Фонетичні

терміни позначають явища, пов’язані зі звуковою системою та її змінами; граматичні — структуру, категорії й функції слова в реченні; словотвірні — процеси формування слів та типи похідних. Це початковий розподіл, тому окремі терміни можуть належати до кількох груп залежно від контексту.

Семантичний аналіз показав наявність полісемії, синонімії, антонімії та метафоризації. Наприклад, phonetic adaptation та phonetic assimilation утворюють синонімічну пару, оскільки описують різні види звукових змін. Подібну функцію виконують і терміни *generalization, extension* та *broadening*. Антонімічні пари представлені, зокрема, такими термінами, як elevation — degradation, або generalization — concretization, broadening — narrowing. Полісемію демонструють терміни symbol (може означати знак, позначення, умовний образ тощо) та dissimilation, який залежно від контексту може трактуватися як процес розрізнення або зміни в артикуляції. Серед метафоричних одиниць виділяються root, term, blending, stem.

Підсумовуючи, ми подали один із варіантів аналізу терміносистеми «Лексикологія англійської мови», виконаний на основі фреймової моделі. Дослідження екстралінгвістичних і лінгвістичних характеристик дало змогу визначити, що спеціальна лексика цього типу складається з термінів, професіоналізмів та номенклатурних назв. Отримані результати допомогли зрозуміти критерії, за якими терміни були розподілені за класами. У подальшій роботі планується розширити це дослідження, зокрема створити електронну версію навчального довідника з лексикології англійської мови.

2.2 Особливості системи контролю знань і умінь для формування лексикологічної компетентності

Система контролю є важливим компонентом підготовки фахівців у будь-якій сфері, оскільки в першу чергу вона забезпечує якість засвоєння опанованих знань та умінь; допомагає викладачу коригувати навчальний процес за результатами тесту; удосконалює систему справедливої перевірки тестів; забезпечує чіткість виконання без відхилення від поставленого завдання.

Система контролю — це набір методів, які використовуються з метою оцінки певних навчальних прогресів та забезпечення якості цих процесів, тут враховуються і вивчення мов, викладання дисциплін, виконання досліджень та інші. Ця система містить різні інструменти, що спрямовані на перевірку правильності певних визначень відповідним мовним правилам.

Контроль будемо розуміти як оцінку рівня опанування усіма рівнями мови. Важливо розрізняти два поняття — оцінка (evaluation) та оцінювання (assessment), які не є тотожними:

1. Оцінка (evaluation) є ширшим і охоплює в собі поняття оцінювання. Головна мета — встановити, наскільки студент досяг поставлених освітніх цілей і стандартів. Evaluation зазвичай має формальний характер. Результати такої оцінки використовують для прийняття рішень: допуску до наступного курсу, отримання сертифіката тощо.

2. Оцінювання (assessment). В рамках мовної програми є певні аспекти, які оцінюються інакше, ніж просто рівень володіння мовою учнем. Серед них можна виділити ефективність застосованих методів чи засобів, тип і якість висловлювань, що мають бути відповідно до програми, рівень задоволення як учня, так і вчителя, а також результативність роботи викладача тощо. Це стосується виключно лише контрольних зрізів. Оцінювання може відбуватися у формі тестів, спостережень, самооцінки або портфоліо. Воно спрямоване на підтримку навчання та розвиток.

Існують різні системи контролю знань та умінь, одним з яких є тестування, яке є найефективнішим та самим об’єктивним у всьому світі, тому за основну форму контролю для нашого дослідження ми обрали саме тест. Окрім тестів та контрольних листів є й інші альтернативи, такі як: есе та різні види письмових творів, які допомагають перевірити уміння формулювати думки на папері та використання лексики та мовних зворотів; усне опитування у вигляді іспиту допоможе перевірити усне мовлення, уміння доречно використовувати вивчену лексику студента одразу, без підготовки; усні

опитування чи письмові анкетування зорієнтують викладача на рівень розуміння студентом лексики; і, залежно від вікової категорії студентів, викладач може використовувати рольові ігри як один із методів контролю.

Оскільки тест є одним з найефективніших способів перевірки знань і умінь, постала потреба у науковому підході до їх створення й аналізу. Так сформувалася тестологія — наука про створення методик діагностики та їх інтерпретації (тестувань) [47, ел.джерело]. Вона відповідає за створення тестів для перевірки знань, за розробку тестів різного типу складності, підходу, креативності, а ще допомагає дослідити їх ефективність та рівень розуміння студентами матеріалу. За мету тестологія має створення тестів, що будуть максимально доречно відповідати завданням та цілям цього тесту і надаватимуть справедливу, неупереджену оцінку ЗНУ студентів. Сьогодні вважається, що родоначальником тестології, вченим, який зробив перші спроби виміряти відмінності між людьми в області елементарних психічних процесів, став англійський дослідник Френсіс Гальтон (1882-1911). У 1884 році їм була організована антропометрична лабораторія, що проводилася тоді на Всесвітній виставці в Лондоні [23, ел.джерело]. Тестологія займається тестами та що вивчає принципи створення, перевірки та застосування тестів для оцінювання знань і компетентностей. Вона виявила саме проблематику укладання, перевірки тестів і їхнє використання у практичній діяльності. Існують різні наукові підходи до укладання тестів, їхньої перевірки та використання у навчальному процесі.

Тест потребує комплексного підходу, тому верифікація дуже важлива і вона відбувається відповідно трьох важливих чинників:

1. Надійність — один із критеріїв якості тесту, що належить до точності психологічних вимірів. Це про стійкість тесту, незалежність його результатів від впливу можливих випадкових факторів [49, ел.джерело]. Чим більша надійність, тим менше похибок тесту. Надійність це також стійкість, стабільність результатів при повторному тестуванні. Надійність також може бути як прояв

ступені еквівалентності двох однакових за формою та напрямком тестів [50, ел.джерело].

2. Валідність. Визначає ступінь релевантності дослідницьких методик, наприклад, будь-який вид контролю вважається адекватним, за умови представлення матеріалу, який перевіряється і в деяких контекстах перевіряються навички студента володіння мовою. Надійність тесту вказує на акуратність вимірів та незмінність результатів на які могли б здійснити вплив із зовнішньої середи. У галузях освіти “валідність стосується ступеня, до якого свідчення й теорія підтримують інтерпретації результатів тесту, передбачені запропонованим використанням тесту”[37, ел.джерело].

3. Відповідність.

Такий підхід охоплює різні аспекти навчального процесу, визначає цілі та завдання контролю, а також враховує особливості певної дисципліни.

Тестування як метод оцінки знань і вмінь має глибокі корені, що сягають давніх часів. Перші спроби систематичного оцінювання здібностей учнів можна знайти ще в античній Греції та Римі, де філософи та вчителі використовували усні й письмові іспити для визначення рівня знань своїх учнів.

У деяких навчальних закладах проводиться тестування-опитування учнів та студентів з приводу скарг чи побажань щодо вчителів, викладачів та організації навчального процесу. Соціальні опитування на вулицях міста задля того, щоб урахувати потреби містян напередодні виборчої кампанії мера міста теж є прикладом, де застосовується тестологія. При вивченні мов також актуально використовувати тести для перевірки знань. Це можуть бути тести з граматики, лексики чи фонетики, які перевіряють засвоєння матеріалу.

Власне термін “тест” вперше сформулював американський психолог, родоначальник методів тестування, автор ряду психологічних тестів Джеймс Кеттелл, а термін “тестування” вперше запровадив Дж. Фішер у 1864 р. [38, с.373].

У середньовіччі, з розвитком університетів в Європі, іспити стали важливою частиною академічного життя. Вони використовувалися для підтвердження освітньої кваліфікації, а також для відбору кандидатів на навчання. Цей період ознаменувався формалізацією процесу оцінювання, що заклало основи сучасного тестування.

У 19 столітті, під впливом наукового підходу до освіти, тестування почало переходити на новий рівень. Психологи, такі як Вільгельм Вундт, почали досліджувати людську психіку, що призвело до розробки стандартизованих тестів для оцінювання інтелекту. Важливим етапом стало створення тесту на інтелект Альфредом Біне, який був покликаний допомогти виявляти дітей, що потребують додаткової підтримки в навчанні.

У 20 столітті тестування стало невіддільною частиною освітніх систем у багатьох країнах. Розвиток психології та педагогіки призвів до створення різноманітних форм тестів, таких як тести з множинним вибором, що дозволяли об'єктивніше оцінювати знання учнів. Паралельно з цим, у сфері тестування почали застосовувати статистичні методи для аналізу результатів.

В 1960-70-х роках зростає популярність комп'ютерних технологій, що значно змінило підходи до тестування. З'явилися автоматизовані системи тестування, які дозволили зменшити час на оцінювання та підвищити точність результатів. Це також призвело до розвитку дистанційного навчання, де тестування стало важливим елементом процесу.

Сьогодні тестування продовжує еволюціювати, використовуючи новітні технології, такі як штучний інтелект і аналітика даних. Воно охоплює не лише академічні досягнення, але й навички, компетенції та особистісні якості. Таким чином, історія тестування — це свідчення постійного пошуку ефективних методів оцінювання, які можуть задовольнити потреби суспільства в умовах швидко змінюваного світу.

Історія розвитку та впровадження тестів у СРСР умовно розділена на три етапи. Перший етап бере початок у 1920-ті — середина 1930-х років XX

століття. У цей період відбувається активне накопичення знань у сфері тестових технологій. У 1925 році при педагогічному відділі Інституту методів шкільної роботи була створена спеціальна тестова комісія, яка в 1926 році розробила стандартизовані тести з різних предметів, таких як природознавство, суспільствознавство, арифметика (обчислення та розв'язування задач), географія (знання карт) та правопис. Ці матеріали ґрунтувалися на американських зразках і включали інструкції, а також особисті картки для моніторингу навчального прогресу учнів. У СРСР, як і на Заході, в цей час панував прагматичний підхід, що базувався на математичній статистиці, а не на психолого-педагогічних теоріях. Проте в період сталінізму тестологію почали вважати ворожою та буржуазною. Постанова ЦК ВКП(б) 1936 року «Про педологічні викривлення в системі Наркомпросу» призвела до ліквідації не тільки інтелектуальних тестів, а й тестів успішності, що призвело до застою в експериментальній педагогіці та психології.

Другий етап триває впродовж 30-х — 50-х років XX століття. У цей період тести здебільшого використовувалися в психологічних дослідженнях, охоплюючи обмежений контингент учнів і зазвичай базуючись на закордонних зразках.

Третій етап розвитку тестів на території СРСР припадає на 1960-ті — 1990-ті роки XX століття. Тестування як метод вимірювання знань почали впроваджувати у військових училищах Міністерства оборони та Міністерства внутрішніх справ, а також в інших спеціальних навчальних закладах. Однак спроби відродити тестування в 1970-х роках не увінчалися успіхом, як і організація тестування успішності випускників загальноосвітніх шкіл Міністерством освіти в 1993-1994 роках.

Після здобуття Україною незалежності розпочався новий етап у розвитку тестології в країні. Попри відчутні наслідки політики колишнього СРСР, які позначаються на відсутності національної школи тестування, Україна робить кроки для впровадження тестування в освіті. З початку 1990-х років багато

вищих навчальних закладів почали переходити на нові умови приймання, використовуючи тестові технології. У 1993 році Міністерство охорони здоров'я України за підтримки міжнародних фондів та участі західних експертів запровадило тестування для ліцензування лікарів. Система оцінювання професійних знань і навичок студентів та випускників медичних навчальних закладів, відома як «Кроки», стала першою в Україні системою тестування загальнодержавного рівня, хоча й вузькоспеціалізованою. У рамках цього великого проєкту було створено низку тестів, де накопичують емпіричні дані та проводять психометричний аналіз.

Починаючи з 2002-2003 навчального року, Міністерство освіти і науки України у співпраці з Міжнародним фондом «Відродження» реалізувало експериментальний проєкт «Центр тестових технологій», спрямований на впровадження системи зовнішнього незалежного оцінювання учнів. Основною метою ініціативи є забезпечення рівних можливостей для вступу до закладів вищої освіти, а також здійснення моніторингу якості освіти в країні. Проєкт передбачає оцінювання знань школярів за допомогою стандартизованих тестових завдань, які розробляються спеціалізованими установами.

Зовнішнє оцінювання виступає ефективним засобом для визначення рівня знань учнів та є важливою частиною системи контролю якості шкільної освіти, що набуває особливої значущості в умовах сучасного реформування освітньої галузі.

Серед переваг зовнішнього оцінювання — отримання об’єктивної інформації про фактичний рівень знань і умінь учнів, а також про здатність застосовувати їх на практиці; гарантування рівних умов під час оцінки навчальних результатів; підтримка вчителів у виявленні прогалин у підготовці школярів; сприяння встановленню конструктивних взаємин між учителем і учнем; надання незалежної аналітичної інформації; створення основи для формування справедливої та доступної системи вступу до закладів вищої освіти на базі прозорих результатів тестування.

Організація зовнішнього оцінювання має не лише на меті збирання неупереджених статистичних даних, а й слугує підготовкою учнів до участі в міжнародних освітніх дослідженнях, що дає змогу проаналізувати сильні й слабкі сторони національної освітньої системи та визначити її якісний рівень у порівнянні з іншими країнами.

Трохи згодом, у 2006 році ЗНО як спосіб оцінення випускників загальноосвітніх середніх закладів було впроваджено на офіційному рівні. З початку 2008 року ЗНО було визначено єдиним варіантом складання випускного тесту. Кількість предметів та власне дисципліни, які треба складати змінювалися майже кожен рік. У 2020 році ЗНО в Україні було змінено на НМТ.

Головною метою ЗНО було покращення рівня освіти, можливість надання однакових умов для усіх охочих вступити до ВНЗ. Тест було створено таким чином, щоб перевірити усебічні знання вступника з предметів — це і тестові завдання з однією правильною відповіддю, і завдання з множинним вибором, і завдання відкритого типу.

Отже, в освітньому процесі активно використовується тестологія для перевірки набутих знань учнями. Це тематичні тести, контрольні тести за семестр або рік, тести які перевіряють знання учня на кожному етапі переходу з молодшої, середньої та старшої школи, або по закінченню бакалаврату, магістратури чи аспірантури, тести, які оцінюють знання, набуті за 11 років навчання у середньому навчальному закладі (НМТ, у минулому ЗНО).

2.3 Роль тестів як форми перевірки рівня знань і умінь на основі аналізу міжнародних тестів з англійської мови

Існують різні визначення поняття тест. Ми обираємо як базове таке: тест — це сукупність завдань із певної галузі знань або навчального предмета, яка дозволяє кількісно оцінити знання, вміння, навчальні досягнення, компетентність учнів та студентів [6, с.902].

Зараз тести існують не тільки як інструмент оцінювання, а і як цілісна система, що дозволяє об'єктивно та неупереджено визначати рівень

сформованості мовних і комунікативних компетентностей студентів. Особливого значення набуває роль тестування у контексті міжнародних екзаменів з англійської мови, таких як TOEFL, IELTS, PEIC (PTE), Cambridge English Exams (наприклад, FCE, CAE, BEC та інші), Oxford тощо, адже ці іспити виступають глобальним стандартом оцінювання володіння англійською мовою.

З лінгвістичної перспективи при укладанні міжнародних тестів з англійської мови особлива увага приділяється адекватному відображенню мовної компетентності в її різних проявах — фонологія, граматика, лексика, синтаксис, дискурсологія, соціолінгвістика тощо. Ці компоненти мовної компетентності, згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти (Common European Framework of Reference for Languages – CEFR), є базовими для визначення рівня володіння іноземною мовою. Міжнародні тести, такі як IELTS, TOEFL, Cambridge English Exams, PEIC (PTE) створюються на основі саме цього документа, який є нормативним орієнтиром у європейській та світовій практиці мовної освіти. CEFR пропонує шість рівнів володіння мовою: A1, A2 (початковий рівень), B1, B2 (середній рівень), C1, C2 (високий рівень). Відповідно, завдання у тестах структуровано так, щоб вимірювати володіння мовними навичками на цих рівнях з урахуванням комунікативних потреб користувача мови.

Розробка таких міжнародних тестових систем вимагає залучення спеціалістів дуже високого рівня, наприклад лінгвістів, спеціалістів з методики викладання іноземних мов, психології, тестології. Кожен напрям забезпечує свій внесок у створення валідних інструментів оцінювання. Методисти та викладачі іноземних мов беруть участь у створенні завдань, які відображають реальні мовленнєві ситуації. Їх завдання — це гарантія, що зміст тестів відповідає сучасним комунікативним підходам до навчання, тобто перевіряє не лише знання граматичних правил чи словникового запасу, а й здатність використовувати мову в автентичному контексті.

Всі міжнародні тести сьогодні базуються на Common European Framework of Reference (Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти). Підхід, що домінує в міжнародному тестуванні, — це комплексна оцінка всіх мовленнєвих навичок: читання, аудіювання, письма та говоріння. Завдяки цьому забезпечується об’єктивна картина мовної компетентності. Кожний тип навичок оцінюється окремо, із застосуванням чітко визначених критеріїв, які проходять процедури калібрування та стандартизації [9, ел.джерело]. Основна мета цих тестів сьогодні — це формування комунікативної компетентності, а тобто комплексна оцінка всіх навичок. Роль тестів у міжнародних екзаменах з англійської мови полягає не лише у фіксації рівня володіння мовою, але й у забезпеченні надійного та прозорого механізму оцінювання, який відповідає вимогам міжнародної академічної та професійної спільноти. Залучення фахівців різного профілю дозволяє створити інструменти, здатні ефективно перевірити не лише мовні знання, але й практичні вміння, необхідні для реального спілкування.

У багатьох міжнародних тестах застосовується інтеграція навичок, коли одне завдання вимагає одночасного використання кількох видів мовної діяльності. Наприклад, завдання у TOEFL можуть поєднувати слухання тексту з наступним письмовим завданням на його аналіз. У міжнародному іспиті PTE також використовується принцип інтеграції мовних навичок, зокрема в останніх завданнях типу Reading та Writing. Це завдання поєднує рецептивні та продуктивні види мовленнєвої діяльності, адже для успішного виконання цього тесту треба уважно ознайомитися з текстом (тобто це про розвиток навичок читання) та одночасно продемонструвати знання граматики, лексики й уміння логічно відтворювати зміст через заповнення пропусків (тобто залучено письмо). Таким чином, учасник не просто розпізнає інформацію, а активно залучається до її відтворення в письмовій формі, що відповідає комунікативному підходу до оцінювання мовної компетентності.

Враховується когнітивне навантаження завдань: на вищих рівнях (B2–C2) тести передбачають аналітичне мислення, вміння інтерпретувати інформацію, порівнювати погляди, аргументувати позицію. Це також відображено в дескрипторах CEFR, де кожному рівню відповідають певні характеристики складності мовленнєвих дій. Ці дескриптори використовуються не лише при розробці завдань, але й у системах оцінювання, що забезпечує прозорість результатів.

У міжнародному тестуванні широко застосовується класифікація тестів за такими критеріями:

А) за формою подачі матеріалу;

Б) паперові або комп’ютерні*;*

В) за методом оцінювання: об’єктивні (з автоматичним оцінюванням), суб’єктивні (оцінювання екзаменатором за критеріями);

Г) за типом завдань: закриті тести, відкриті тести, завдання на заповнення пропусків, перетворення слів тощо.

Завдання у міжнародних тестах ретельно калібруються відповідно до дескрипторів компетентностей CEFR, які детально описують, що саме повинен уміти користувач мови на кожному рівні. Наприклад, якщо розглядати аудіювання, то на знання рівня A1 студент може впізнавати знайомі слова та найелементарніші фрази, що стосуються його самого, його сім'ї та найближчого конкретного оточення за умови, коли люди говорять повільно і чітко; якщо студент володіє рівнем A2, то він під час аудіювання може розуміти фрази та найуживанішу лексику, що належать до сфер найближчого особистого значення (напр. елементарна особиста або сімейна інформація, покупки, місце проживання, робота), а також може зрозуміти основне з коротких, чітких, простих повідомлень та оголошень; для студента з рівнем знання англійської B1 буде легко під час аудіювання розуміти основний зміст чіткого нормативного мовлення на знайомі теми, які регулярно зустрічаються на роботі, під час навчання, на дозвіллі тощо, він зможе розуміти головний зміст багатьох радіо -

або ТВ програм про поточні справи або теми з кола особистих чи професійних інтересів за умови, коли мовлення відносно повільне і чітке; для написання такого тесту на рівні B2 студент може розуміти об'ємні висловлювання та лекції і стежить навіть за складною аргументацією на досить знайомі теми, також він розуміє більшість ТВ новин та програми про поточні події, більшість фільмів літературною мовою; для рівня C1 студент може розуміти довготривале мовлення, навіть якщо воно не досить чітко структуроване або коли його зв'язність прихована і не виражена експліцитно, а також може розуміти програми телебачення і фільми без надмірних зусиль; на рівні C2 Я студент не має жодних утруднень у розумінні будь-якого розмовного мовлення, живого або в запису, навіть якщо воно звучить у швидкому природному темпі, за умови, якщо у студента є якийсь час для того, щоб звикнути до індивідуальних особливостей мовлення [9, ел.джерело].

Таким чином, міжнародні тести з англійської мови створюються на основі цілісного підходу, де лінгвістичні принципи тісно інтегровані з методичними, психологічними та тестологічними підходами. Основною метою є достовірне вимірювання здатності користувача ефективно функціонувати у мовному середовищі відповідного рівня. Типологія тестів, комунікативна спрямованість, а також відповідність Загальноєвропейським рекомендаціям забезпечують високу якість та валідність таких систем оцінювання, роблячи їх визнаними у світі стандартами мовної перевірки.

2.4 Типи тестів

Вчені вважають, що основними перевагами тестів є надійність, неупередженість оцінювання.

Зараз, зі швидким розвитком наукових технологій, штучного інтелекту, та різних підручних засобів, за допомогою яких швидко можна знайти відповіді на питання, Стає неможливим перевіряти автентичність набутих знань учнів та студентів. Тест, як контроль навичок та знань студента, допомагає викладачу

заздалегідь організувати навчальний процес, підлаштовуючись під особливості усіх студентів, допомагає неупереджено оцінити результат.

Тести можуть бути створені з різною метою: для перевірки знань учнів викладачем або вони можуть бути створені з метою самоперевірки. За умови, якщо студент не має можливості бути присутнім на лекціях, в такому разі він може самостійно вивчити матеріал і, аби перевірити свої знання, пройти тест і подивитися на свої помилки, запам'ятати та пройти ще раз. В іншому випадку, тест, який студент має сам перевіряти несе й освітній характер. Таким чином, подивившись на свої помилки учень зможе їх зрозуміти, проаналізувати, пройти тест ще раз та закріпити знання.

Нещодавно, тести, як основна методика перевірки набутих результатів, набули надзвичайної популярності. Застосування різних видів тестів у викладанні іноземної мови дозволяє викладачу орієнтуватися в набутому рівні знань учня, визначити користь від застосованих методик викладання.

Під час аналізу наукових джерел було виявлено, що дослідники вважають тестування більш об'єктивним засобом контролю за засвоєнням навчального матеріалу у порівнянні з іншими традиційними методами. Зокрема, Л. Клименко зазначає такі основні переваги тестового контролю знань: він націлений на перевірку засвоєння ключових аспектів навчального матеріалу; забезпечує вищу об'єктивність, усуваючи суб'єктивний фактор; скорочує час на обробку результатів; підтримує єдність вимог; запобігає випадковостям у процесі оцінювання; сприймається як об'єктивна оцінка; а також дозволяє статистично аналізувати отримані дані [11, с.111].

Тести бувають стандартизовані та нестандартизовані. Стандартизовані — це такі, які вже попередньо були випробувані на певній кількості атестованих осіб та готові до загального використання, наприклад: TOEFL, PTE, Cambridge та інші. Нестандартизовані тести — це ті тести, які були укладені викладачем для певного курсу.

Враховуючи, що основною метою контролю є оцінка готовності студента до засвоєння нового навчального матеріалу на наступному рівні та можливості використовувати здобуті знання для виконання конкретних завдань, використання тестування для оцінки досягнень студентів дозволяє виконувати всі функції контролю та відповідати вимогам до його якості. Було також визначено, що за допомогою тестової системи перевірки знань можна здійснювати всі види контролю: вхідний, поточний, рубіжний, контроль залишкових знань, підсумковий [34, с. 117]. Зокрема, С. Фоломкіна наголошує, що за допомогою тестів можна реалізувати всі види контролю, зокрема:

- вхідний контроль – дозволяє визначити початковий рівень підготовки учнів. Ця інформація допомагає викладачу планувати та встановлювати пріоритети для подальшої навчальної діяльності;
- поточний контроль – фокусується на конкретних аспектах навчальної теми, що дозволяє відстежувати рівень засвоєння знань і навичок студентів під час практичних занять;
- рубіжний контроль – оцінює знання після завершення вивчення визначених тем або в кінці семестру;
- контроль залишкових знань – перевіряє знання та навички студентів через деякий час після завершення вивчення теми, розділу чи курсу;
- підсумковий контроль – екзаменаційний тест, що охоплює всі теми курсу, зазвичай проводиться наприкінці навчального року або курсу, і має чітко визначений результат та рівень засвоєння лінгвістичного матеріалу [32, с.77].

Серед типів контролю різні автори наводять свій власний перелік. Спираючись на “Загальноєвропейські рекомендації”, пропонуємо розглянути наступну класифікацію тестів.

Відповідно, залежно від того, який із видів контролю використано, до нього застосовуються різні за структурою тести:

- тести альтернативного вибору (вибір із двох варіантів);
- тести множинного вибору (вибір із кількох варіантів);

- тести на визначення дійсності чи хибності тверджень;
- тести на вилучення зайвого пункту тощо;
- тести на встановлення відповідностей;
- тести на закінчення фрази;
- тести на порівняння або зіставлення.

Також залежно від типу відповіді тестові завдання діляться на два основні види: закриті завдання, які пропонують кілька варіантів відповідей, серед яких одна є правильною, та відкриті завдання, що передбачають вільні відповіді. Для оцінки ґрунтовності засвоєння та рівня лінгвістичної компетенції студентів відповідно до програми з іноземної мови ефективно використовувати закриті тестові завдання. Такі завдання складаються з трьох елементів: інструкцій щодо виконання, запитальної частини та правильної відповіді.

До закритих тестових завдань належать:

- завдання з альтернативними відповідями («правильно/неправильно», «так/ні»), які використовуються для оцінки окремих знань і вміння студентів відтворювати отримані знання;
- завдання простого множинного вибору, що передбачають визначення однієї правильної відповіді з наданих варіантів. Вони служать для перевірки здатності студентів характеризувати або знаходити спільні риси в навчальних явищах;
- завдання з множинним вибором, де кількість правильних відповідей не обмежена. Ці завдання допомагають оцінити, наскільки студенти можуть орієнтуватися в групах подібних суджень або явищ.

До завдань відкритого типу відносяться завдання, що вимагають відновлення послідовності або конкретної частини. У тестах цього типу варіанти відповідей не пропонуються, що дозволяє респондентам надавати вільні відповіді. Тести відкритого типу класифікуються на:

- завдання з пропусками;
- завдання на доповнення;

- завдання з короткими відповідями;
- завдання у формі структурованого есе [32, с.18].

Завдання, які вимагають коротку відповідь, мають спеціальні вимоги, такі як формулювання самого запитання у такий спосіб, щоб студент зміг відповісти коротко (1 речення максимум).

Тестова система контролю знань вважається однією з найефективніших та незалежних форм оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Існує ряд переваг та недоліків.

Одна із переваг — об’єктивність. Дотримуючись цього методу перевірки якості знань, можна уникнути упередженого ставлення та суб'єктивного оцінювання з боку вчителя. Створивши такі тести з автоматичною перевіркою та результатами учні та студенти забезпечені справедливим та незалежним оцінюванням.

Ще однією перевагою тестування як системи перевірки знань є його широкий спектр. Один тест може містити завдання різних тем та різних типів складності, що дає змогу перевірити знання учня на глибокому рівні з усіх потрібних тем (наприклад тести типу ЗНО, ЄВІ, НМТ і т.п.), а також здатність логічно мислити, аналізувати, узагальнювати та застосувати набуті знання.

Ефективність — також одна із переваг такого типу контролю знань, як тест. Така форма перевірки знань та умінь дає можливість за короткий інтервал часу перевірити знання великої кількості студентів. Це набуває особливої актуальності під час дистанційного навчання. До того ж такі сучасні технології дозволяють зекономити час на перевірці тестової частини, оскільки, попередньо заповнивши програму, машина після сама буде перевіряти та ставити оцінки відповідно до попередньо занесених до неї відповідей, що значною мірою знижує навантаження викладача і підвищує оперативність зворотного зв’язку для студентів.

Правильно сплановане та методично обґрунтоване тестування дає змогу вчителю отримати цінний зворотний зв’язок, що є важливим інструментом

управління освітнім процесом. Це відкриває можливість удосконалення методів викладання, а також дозволяє реалізовувати індивідуальний підхід до кожного учня. Додавання елементів змагальності до тестових завдань може стати додатковим стимулом для школярів, підтримуючи їхню зацікавленість у предметі.

Таким чином, тестова система контролю знань є ефективним, об’єктивним і широким інструментом в освітньому процесі, який дозволяє не лише здійснювати оцінювання, а й оптимізувати навчальну діяльність на основі отриманих результатів. Тести мають найбільш повне охоплення знань; систематичність контролю; індивідуальний підхід; технологічність (універсальність) [46, ел.джерело].

Не дивлячись на ряд значних переваг, тестова система перевірки знань має також і ряд недоліків. Серед таких: можливість вгадати; складність в створенні якісного тесту; наявність технічних засобів навчання.

З урахуванням переваг тестової форми контролю знань, а також впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, така система допоможе учням поступово адаптуватися до нових форматів оцінювання. Для вчителів це, своєю чергою, значно спростить організацію перевірки знань і зробить процес оцінювання більш ефективним.

2.5 Основні чинники створеної тестової системи сформованості лексикологічної компетентності з курсу «Лексикологія англійської мови»

2.5.1 Контроль сформованості рівня знань

Відомо, що знання — “це знайомство, обізнаність чи розуміння когось або чогось, наприклад, фактів, інформації, описів або навичок” [52, ел.джерело], а “аналіз й оцінка знань, умінь та навичок учнів (контроль за навчанням) — невід'ємний структурний компонент навчального процесу. Виходячи з логіки процесу навчання, він є, з одного боку, завершальним компонентом оволодіння певним змістовним блоком, а з другого - своєрідною сполучною ланкою в системі навчальної діяльності особистості” [51, ел.джерело].

Варто зазначити, що на сьогодні не існує єдиної класифікації знань, яка б змогла об'єднати усі види знань:

а) виокремлюють наукові (природничі та гуманітарні знання) та ненаукові знання;

б) виділяють соціальні та індивідуальні знання;

в) розмежовують предметні та методологічні знання, зважаючи на продуктивну діяльність людини;

г) наголошують на енциклопедичні та мовні (лінгвістичні) знання. [10, с. 66-67].

Ми базуємося на виділенні двох основних типів знань, тобто декларативні знання і процедурні знання. Потреба розмежовувати декларативні та процедурні знання зумовлена тим, що між знанням про щось і знанням як щось робити існує суттєва різниця. Вона проявляється не стільки на рівні словесного опису, скільки у реальних діях. Тому в процесі навчання важливо враховувати, що знання має бути подане у такій формі, у якій воно буде використовуватися на практиці.

Такі терміни, як “декларативні знання” та “процедурні знання” спочатку активно використовувались у сфері інформатичних наук та у дослідженнях, пов’язаних зі штучним інтелектом. У цьому випадку увага буде зосереджена на тому, яку роль такі типи завдань відіграють в процесі оволодіння та використання певної мови [10, с.71].

Розмежування декларативних та процедурних знань є важливим та полягає в тому, що існує суттєва різниця між знанням про щось та знанням про те, як це зробити — не лише словесно описавши, а насамперед в плані реальної дії. Це необхідно враховувати для того, що під час навчання дисципліни знання мають подаватися у тій формі, у якій вони згодом будуть застосовуватися [22, с.130].

Під час розгляду питання про співвідношення декларативних і процедурних знань дослідники зазвичай спираються на концепцію Дж.

Андерсона, яка ґрунтується на розмежуванні знання фактів і знання способів дії.

Згідно з підходом Андерсона, довготривала пам’ять поділяється на декларативну, що зберігає всю відому людині інформацію про факти, та процедурну, у якій містяться процеси, що забезпечують виконання різноманітних дій.

Декларативна пам’ять охоплює семантичні знання та нещодавно закодовані епізоди, які формують єдину змішану семантичну мережу. Витяг інформації з неї відбувається шляхом поширення активації між елементами мережі.

Хоча фактичні відомості можуть зберігатися у вигляді візуальних образів, для декларативної пам’яті типовим є оперування пропозиціями, що піддаються вербальному формулюванню і тому усвідомлюються людиною. Самі процеси відтворення фактів не є доступними для безпосередньої інтроспекції, тоді як їхній результат постає у свідомості як знання про певні факти.

Розмежування усвідомлених знань і автоматизованих дій є ключовим для розуміння специфіки процедурної пам’яті, яка зберігає умовно-операційні структури типу «якщо – то» та забезпечує автоматичне відтворення дій у відповідь на релевантні ситуаційні умови.

Ніла Бранскомб у своїх дослідженнях бере за основу ідеї Дж. Андерсона, проте розглядає їх з іншої перспективи, а саме інтерпретує їх в контексті розмежування автоматизованої та контрольованої, усвідомлюваної та неусвідомлюваної обробки інформації різних типів. У цьому підході відмінності між декларативними та процедурними знаннями виявляються значними. Декларативні знання розглядаються як пропозиційна мережа, де концепти, що зберігаються в довготривалій пам'яті, репрезентовані у вигляді вузлів, пов'язаних асоціативними зв'язками.

На відміну від декларативних знань, процедурні знання мають іншу форму репрезентації та активації. Вони не представлені у вигляді мережевих

вузлів, що поєднані асоціативними зв'язками. Це — пари типу “умова-дія”, що актуалізуються тоді, коли зовнішні чи внутрішні умови відповідають заданим параметрам. Декларативні знання легше запам’ятовуються та використовуються.

У цьому підрозділі ми розглянемо первинну систему побудови навчальних та контрольних тестів, як компонент інтегрованої системи сформованості лексикологічної компетентності, призначеної для студентів-філологів НУК ім. адмірала Макарова спеціальності “Прикладна лінгвістика”, яка дозволяє не лише перевіряти знання, а й поглиблювати їх.

На наш погляд, ця система включає наступні компоненти:

1) тематичні тести для самоперевірки (тест рубіжного контролю);

2) тест підсумкового контролю;

3) електронний словник, який показує базові терміни з курсу “Лексикологія англійської мови” (220 термінів) і має інформацію про ці терміни (частиномовна приналежність, транскрипція, етимологія, визначення, переклад, приклад та джерело інформації).

Як ми зазначали вище, метою створення такої системи є забезпечення доступного, структурованого й ефективного інструменту для самостійної та контрольованої роботи студентів, а поєднання тематично-структурованих тестових завдань і електронного словника сприяє формуванню термінологічної грамотності та підвищенню загального рівня мовознавчої компетентності.

Розроблена система тестування передбачає комплексний підхід до перевірки знань, умінь і навичок студентів у межах обов’язкової базової освітньої дисципліни “Лексикологія англійської мови”:

1. Тестова система сформованості лексикологічної компетентності розроблена як відкрита модульна структура. Вона дозволяє не лише здійснювати перевірку рівня засвоєння навчального матеріалу, а й розширювати її функціонал шляхом додавання нових видів тестових завдань. Відкритість системи дає можливість іншим користувачам-студентам змінювати та

покращувати тести, вносити до них нові завдання, або навіть змінювати структуру тестів. Це підвищує довготривалу актуальність програмного продукту.

2. Система об’єднує навчальні та контрольні модулі, що забезпечує безперервний процес моніторингу успішності, адаптації матеріалу під рівень підготовки здобувачів освіти та своєчасного виявлення прогалин у засвоєнні знань.

3. Навчальні тести у цій системі виконують функцію закріплення теоретичного матеріалу та формування практичних навичок аналізу мовних явищ. Їх особливістю є наявність підказок, можливість повторного проходження та отримання розгорнутих пояснень до кожної відповіді. Такий підхід сприяє самостійній роботі студентів, підвищенню рівня їх мотивації, а також розвитку критичного мислення та навичок самоконтролю.

4. Контрольні тести, у свою чергу, призначені для об’єктивного оцінювання рівня сформованості знань після завершення певного навчального етапу. Вони мають чітку структуру, стандартизовані критерії оцінювання та обмеження за часом виконання. На відміну від навчальних, у контрольних тестах не передбачено використання підказок чи повторних спроб, що дозволяє забезпечити достовірність результатів та прозорість оцінювання.

Для формування базової тестової системи сформованості декларативних знань, ми обрали такі типи завдань:

1. Перевірка розуміння визначень термінів:

а) тести множинного вибору, наприклад “Lexicology is a branch of linguistics which study”: a) grammar structure; b) origins, structure, and meaning of words; c) sentence syntax; d) phonetic transcription. Або “Which etymological source does the word war have”: a) German; b) French; c) Latin; d) Old French; e) Old English.

б) тести з відповіддю “правильно/неправильно”, наприклад: “State whether the statement is true or false”: “English proper element includes the words

that do not have cognates in other languages," або "Productivity in word-formation means that a particular number of new words are derived in this particular period of language development.".

2. Тестові завдання відкритого типу, які передбачають творчий підхід до формулювання відповідей і отримання додаткової інформації, наприклад: "Identify the features of the use of informal vocabulary in English-language social networks" або "Describe the word-formation features of new words in the English language in 2023-2025" (перевірка гіпотези, наприклад, використання тільки афіксації при створенні нових слів) або "Comment on the function of stylistically marked and stylistically neutral words (the words are given)". Ще одним прикладом такого типу тестового завдання може слугувати наступне: "Complete lexical analysis: of the word "Captain" (noun). Include the following in your analysis origin, part of speech, lexical meaning, morphemic structure, synonyms (formal/informal), stylistic usage, and any derivatives or related forms".

Таким чином, на наш погляд, створена система тестування виступає не лише засобом контролю, який забезпечує взаємозв'язок між навчальними, контрольними компонентами освітнього процесу, а й зумовлює розвиток критичного мислення, креативності, комунікації та колоборації. Впровадження такої тестової системи у підготовку студентів-філологів спеціальності "Прикладна лінгвістика" сприяє підвищенню якості навчання, об'єктивності оцінювання та загальній цифровізації мовної освіти.

2.5.2 Контроль сформованості умінь

Особливістю перевірки процедурних знань є орієнтація саме не на відтворення теоретичного матеріалу, а на практичне застосування методів лексикологічного аналізу у конкретних мовних ситуаціях. Наприклад, Р. Еллис трактує процедурні знання як стратегії або процеси, які можуть бути когнітивними або соціально виробленими засобами для здійснення спілкування іншою мовою.

У загальному понятті стратегії заведено розуміти як це мовленнєві інструменти, за допомогою яких користувач мови мобілізує й урівноважує власні ресурси, активізує знання, уміння та навички з метою задоволення комунікативних потреб у певній ситуації та ефективного виконання поставленого завдання у найбільш зрозумілий або економний спосіб — залежно від конкретної мети спілкування. Водночас комунікативні стратегії не варто розглядати лише як прояв мовленнєвої неспроможності чи засіб виходу з труднощів у процесі комунікації. Носії мови постійно застосовують різноманітні комунікативні стратегії, якщо вони відповідають конкретним комунікативним завданням і потребам ситуації [9, с. 57].

Тому, важливим компонентом тестування у межах вивчення лексикології англійської мови є контроль сформованих мовленнєвих і мовних умінь. Якщо знання передбачають засвоєння теоретичного матеріалу (визначення, класифікації, поняття), то вміння виявляються у здатності застосовувати ці знання на практиці — у мовленні, письмі, аналізі текстів, лексичній трансформації тощо. Наприклад, практика перекладацької діяльності. Там важливим є вміння побачити стилістичну диференціацію словникового складу та розрізнити формальну (канцеляризми, архаїзми, терміни) та неформальну лексику. Також важливим для такого виду діяльності є уміння аналізувати словотвірну структуру слова (а саме підбирати еквівалент в іншій мові, коли, наприклад, іменник було утворено від дієслова).

Інша сфера застосування таких теоретичних знань може бути, наприклад, викладацька діяльність. Це потрібно для правильного викладання англійської мови студентам, особливо, на рівнях B2, C1 та C2. Творчі завдання, завдання відкритого типу, завдання основані на процедурних знаннях, показує як студент вміє користуватися декларативними знаннями.

Загалом, контроль умінь у межах лексикології повинен бути комунікативно орієнтованим, диференційованим за рівнем складності, та

спрямованим на формування здатності вільно і свідомо оперувати лексичними ресурсами мови в різних ситуаціях спілкування.

З цього виходить, що контроль умінь передбачає створення завдань, які вимагають від студента застосувати лексикологічну компетентність для виконання практичного завдання:

I. Розробка алгоритму лексичної перекладацької компетентності

1. Один приклад завдання на перевірку процедурних знань може бути пов'язаний з виокремленням зі статті чи наукового тексту похідних слів різного типу. Наприклад у межах курсу “Теорія і практика НТП” було обрано статтю “Better ship connectivity is going to be a building process”, на основі якої були укладені ці завдання. В алгоритм навчання перекладацьким умінням закладено процедурні знання, пов'язані з лексикологією англійської мови. Щоб зрозуміти смисл цього терміну “connectivity” у межах статті, треба зробити деривaційний аналіз, тобто аналіз цього слова як похідного. Перекладач має справу з купою слів у певному тексті й він дивиться на слова і за потреби може зробити їх аналіз для перекладу, наприклад етимологічний або лексикологічний аналіз. У такому випадку він повинен вміти виділяти для себе групу слів нейтральних, формальних (загальнонаукові слова, терміни) та неформальних, тобто «Визначити типи лексики у поданому тексті та розподілити слова на нейтральні, формальні (загальнонаукові) та неформальні групи». Виконання цього завдання передбачає опрацювання тексту з точки зору стилістичної диференціації лексики. Наприклад, слова *system, data, vessel, network* належать до нейтральних; *integration, optimisation, implementation* — до загальнонаукових і формальних; натомість *movies and music to the crew for their wellbeing* містить елемент неформальності, оскільки йдеться про соціально-побутовий аспект життя екіпажу. Таке розмежування дозволяє перекладачу розуміти, у яких випадках доцільно зберігати формальність викладу, а де текст має елементи розмовного стилю мовлення.

2. Друге завдання має на меті розвинути вміння перекладача розпізнавати семантичні процеси у лексемах, а саме знаходити у тексті приклади розвитку значень приклади метафоризації або розширення значення. Воно формулюється, наприклад, таким чином: «Визначити у тексті приклади розвитку значень — метафору, метонімію, розширення або звуження значення слова, а також зміну його оцінної конотації». Так, у реченні *"The pandemic has been a business trigger"* слово *trigger* вжито метафорично, позначаючи не механічний пристрій, а поштовх до розвитку бізнес-процесів. Вираз *"digital services to not only prove their worth"* також має метафоричний відтінок, адже *prove* тут означає «показати ефективність», а не «довести» в буквальному сенсі. У словосполученні *"data within a given pool"* спостерігається перенесення значення: *pool* (буквально «басейн») використовується у значенні «сукупність даних». Такі приклади допомагають перекладачу адекватно передати образність і точність технічного тексту без спотворення змісту. Виконання такого аналізу наведених категорій лексем у перекладацькій діяльності дозволяє фахівцю легше розуміти текст, що він перекладає.

3. Наступне завдання за цим текстом може бути пов'язане з аналізом словотвірної структури лексем, оскільки має багато похідної лексики та формулюється наступним чином: «Виконати деривaційний аналіз похідних слів, визначити тип словотвору та встановити значення похідних елементів у контексті». У процесі виконання цього завдання студент аналізує морфемну структуру основних термінів, наприклад:

- *digitalisation* (digital + isation);
- *connectivity* (connect + ivity);
- *standardisation* (standard + isation);
- *maintenance* (maintain + ance);
- *development* (develop + ment).

Ці приклади свідчать, що у тексті переважають іменники, утворені за допомогою суфіксів -ion, -ment, -ity, -isation, які позначають процес, стан або результат дії. Такі завдання були створені для формування перекладацької компетентності. Для їх виконання потрібні декларативні знання, процедурні знання, і вміння користуватися лексикологічною компетентністю конкретно.

II. Методика викладання англійської мови

1. Прикладом першого завдання для сфери методики викладання англійської мови можна сформулювати таке: «Проаналізуйте сленг молодіжного покоління “Z”, що використовується у соціальних мережах, та зробіть лексикологічний аналіз відібраних слів». Метою такого завдання є навчити студентів виділяти у мовному потоці елементи неформальної лексики — сленгізми та колоквіалізми, розрізняти їхні функції, походження і контекст уживання. Виконуючи його, студенти здійснюють стилістичну диференціацію словника: із загальної лексики виділяють лише сленг, аналізують його будову та з’ясовують причини його популярності. Таке завдання формує у майбутніх фахівців не лише декларативні знання (що таке сленг, його типи), а й процедурні — уміння знаходити та розпізнавати неформальну лексику в автентичному матеріалі та застосовувати у навчальному процесі.

2. Друге завдання тут може бути спрямоване на розвиток культурно-мовної компетентності учнів, наприклад: «У межах лінгвокраїнознавчої теми про країни Сполученого Королівства проаналізуйте карту Великої Британії та знайдіть назви міст, що закінчуються на -caster, -chester, -wick, -thorpe, -by. Зробіть висновок, чому саме ці топоніми мають такі суфікси». Це завдання передбачає міждисциплінарний підхід, адже поєднує лінгвістику, історію та географію. Учні не лише шукають лексеми за певною морфемною ознакою, а й розкривають їхню етимологію та культурно-історичне підґрунтя. Виконання цього завдання формує у студентів здатність застосовувати процедурні знання з лексикології для аналізу реальних мовних явищ, розвиває вміння бачити

взаємозв’язок між морфемним складом слова і культурно-історичними процесами, що відбувалися у мовному середовищі.

III. Для укладання рекламних текстів конкретної тематики

1. Спеціалісти, які працюють в PR-агенствах, складають тексти, слогани, або спеціалісти, які працюють в рекламних агенціях. Таким людям треба розуміти які слова підібрати для того, щоб підкреслити той продукт, про який вони пишуть. Тому завдання може бути пов'язане з використанням синонімів чи антонімів у власних реченнях, визначення стилістичної забарвленості слів у конкретних висловлюваннях, розпізнавання омонімів чи фразеологізмів у текстах, або ж переформулювання речень з урахуванням лексичних змін. Наприклад, може бути таке завдання: «Напишіть три синоніми до слова “новий”, які б передавали відчуття сучасності в контексті реклами».

2. Інший приклад — визначення стилістичної забарвленості слів у конкретних висловлюваннях. Наприклад: «Проаналізуйте подані рекламні слогани та розподіліть використані лексеми на ті, які належать до розмовного чи офіційного. Поясніть, чому автор обрав саме ці слова і який ефект вони створюють».

“Контент-аналіз — якісно-кількісний метод вивчення документів, який характеризується об'єктивністю висновків і строгістю процедури та полягає у квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів. Предметом контент-аналізу можуть бути як проблеми соціальної дійсності, котрі висловлюються чи навпаки приховуються у документах, так і внутрішні закономірності самого об'єкта дослідження” [53, ел.джерело].

Особливу цінність має інтегрований контроль, коли завдання поєднують різні типи діяльності: аналіз, трансформацію, інтерпретацію. Наприклад, проаналізувати текст, виявити випадки лексичної варіативності, пояснити вибір конкретних лексем автором, запропонувати власні варіанти з урахуванням контексту. Такі завдання дозволяють оцінити лексикологічну компетентність, що є важливим критерієм реального володіння лексикою англійської мови.

Тобто, ефективний контроль умінь використання лексикологічної компетентності неможливий без урахування конкретних видів використання декларативних і процедурних знань. Ми обрали три групи таких галузей використання цих знань: перекладацька діяльність, викладацька діяльність, діяльність у сфері PR/маркетингу.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ІНТЕГРОВАНОЇ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

3.1 Специфіка комп'ютерної лексикографії

Однією з ключових складових культурної спадщини будь-якого народу є тлумачний загальномовний словник. Саме він фіксує поточний стан мови, відображаючи її динаміку та зміни з часом. Такі словники виступають не лише лінгвістичним інструментом, а й культурним надбанням. Тлумачний словник є нормативним джерелом синтетичного типу, у якому подано багатогранну інформацію про лексичні одиниці.

Окрім фахової термінології, що використовується у шкільних підручниках, тлумачні словники охоплюють також лексику з науково-популярних, публіцистичних текстів і книжної мови. Часто до таких джерел включають терміни, не представлені у навчальних матеріалах, але поширені в ширшому мовному вжитку [29, с.9]. У цьому контексті електронний словник відіграє роль ефективного інструмента для фіксації, систематизації та оновлення мовної бази.

Розвиток комп'ютерної лексикографії в Україні тісно пов'язаний із прогресом цифрових технологій. Поява комп'ютерів у XX столітті, становлення науково-технічних дисциплін, поява електронних бібліотек і новітніх лінгвістичних ресурсів сприяли активному переходу до цифрових форматів у лексикографії. Попри те, що спочатку комп'ютерна лексикографія не розглядалася як окрема наукова дисципліна, поступове накопичення дослідницьких праць і мовного матеріалу заклало підґрунтя для виокремлення її як повноцінної галузі знань.

Основна мета комп'ютерної лексикографії — це обробка, аналіз, вдосконалення й збагачення баз електронних навчальних ресурсів, серед яких: словники, підручники, освітні й експертні системи [43, ел. ресурс].

Серед ключових завдань цієї дисципліни:

- розробка електронних лексикографічних баз;

- укладання цифрових словників;
- створення інформаційно-пошукових систем, які забезпечують зручний доступ до словникових даних.

Сьогодні українська комп'ютерна лексикографія розвивається динамічно. Прикладом цього є платформа Mova.info, що містить такі проєкти, як "Електронний словник мови Тараса Шевченка", "Словник суржику", "Словник українських прийменникових колокацій". Увага дослідників нині зосереджена на проблемах структури, методики укладання та функціонального призначення таких словників.

Повертаючись до історії становлення комп'ютерної лексикографії, слід зазначити, що українські вчені акцентували на важливості формування національних електронних ресурсів, розглядаючи їх як відповідь на актуальні наукові й суспільні виклики [1, с.29]. Виникнення електронних словників — відносно нове, але перспективне явище, що швидко набуває популярності.

Перші спроби використання комп'ютерів у лексикографічних цілях датуються 1960-ми роками. У 1970-х почали застосовувати компілятори для автоматичного розподілу лексики у таких відомих словниках, як Longman Dictionary і Collins Dictionary. Саме Longman Dictionary вважається першим прикладом повністю комп'ютеризованого словника.

У подальшому комп'ютерні компанії зосередилися на створенні переносних перекладацьких пристроїв. Перші такі пристрої були подібні до калькуляторів або цифрових органайзерів. Серед них — LK-3000, а також більш функціональний Craig M100, який уже мав більший обсяг лексики й підтримував переклад на кілька мов. З розширенням технічних можливостей збільшувався обсяг пам'яті, і словники поступово перетворювались на повноцінні лінгвістичні платформи. Як зазначає Х. Несі, межі між академічними та мобільними словниками почали стиратись. Це призвело до зростання попиту серед електронних компаній на ліцензії на популярні

словники, такі як Collins, Longman, Oxford, які поступово перетворились на цифровий товар нового покоління [39, с.467].

Наступним етапом стало використання CD-дисків для розповсюдження словників. Серед перших таких продуктів були версії словників Longman і Collins Cobuild. Найбільш продаваним у цьому форматі вважається двомовний китайсько-англійський словник Kingsoft Powerword [42, с.472].

У міру поширення Інтернету значна частина лексикографічних ресурсів стала доступною онлайн. Це, однак, породило проблему достовірності, оскільки відкритий доступ дозволяв будь-кому редагувати контент. На ранньому етапі онлайн-словники ще не здобули масової довіри, однак із часом компанії почали ліцензувати свої продукти, пропонуючи офіційні версії онлайн або на фізичних носіях.

Справжній прорив у розвитку онлайн-лексикографії відбувся з приходом швидкісного Інтернету на початку 2000-х років. Це дозволило з’явитися багатомовним ресурсам нового покоління — першим із яких став Вікісловник (Wiktionary). Він був спочатку створений англійською, а згодом — адаптований і для інших мов.

Дослідники зазначають, що етапи розвитку комп’ютерної лексикографії включали:

1. використання комп’ютерів як допоміжного засобу під час укладання словників;
2. переведення друкованих словників у цифровий формат;
3. створення повністю електронних словників із нуля.

Що стосується становлення комп’ютерної лексикографії в Україні, його можна відстежити починаючи з 1980-х років, зокрема з 1983 року, коли відбулася Всесоюзна конференція з питань створення машинного лінгвістичного фонду. Серед учасників були такі відомі науковці, як О.О. Потебня, В. Глушков, В. Перебийніс, М. Пещак, І. Білецька [1, с.28].

3.2 Специфіка роботи з онлайн-платформою для створення словників Lexonomy

Для реалізації нашого проекту було обрано платформу Lexonomy — онлайн-сервіс, призначений для укладання та публікації словників. Ця система з відкритим вихідним кодом дає змогу користувачам створювати власні словникові ресурси та розміщувати їх у відкритому доступі.

Сьогодні існує цілий спектр програм, що дозволяють самостійно формувати та публікувати словники в Інтернеті. Наприклад, Anki — це безкоштовна програма для створення навчальних карток, яка підтримує створення словників з можливістю синхронізації на різних пристроях. ABBYY Lingvo — також електронний інструмент, який дає змогу розробляти словникові бази. Інші приклади — це словниковий редактор Мульти-Лекс, PolyDic Editor та низка подібних програм.

Lexonomy підтримує імпорт та експорт даних у різних форматах, що робить її зручною для гнучкої роботи з матеріалами. Загалом, платформа орієнтована на фахівців у галузі лексикографії та термінографії. Для початку роботи необхідно створити акаунт, після чого можна розпочати формування словника.

Серед основних функцій системи — можливість створення нового словника або завантаження вже наявного. У межах готового словника користувач має змогу здійснювати пошук за різними параметрами: за початком слова, за вмістом частини слова, або ж можна ввести повне слово вручну. Крім того, є функція перегляду лексичних одиниць у списку, розташованому в алфавітному порядку. Вибравши потрібне слово, можна відразу перейти до відповідної словникової статті, адже всі терміни мають активні гіперпосилання. Тут же представлена макроструктура словника.

У розділі “Конфігурація” передбачені інструменти для редагування як макро-, так і мікроструктури словника. Користувач може налаштовувати доступ до словника — надавати права редагування, лише перегляду або зробити ресурс

загальнодоступним чи приватним. Також можна змінити URL-адресу словника, структуру словникових статей, їх зовнішнє оформлення, заголовні слова та параметри пошуку.

Серед недоліків варто відзначити деякі технічні обмеження. Наприклад, під час створення шаблонів для словникових статей немає можливості копіювати структуру — всі дані доводиться вводити вручну щоразу. Крім того, відсутня підтримка гарячих клавіш, зокрема функція збереження через клавішу Enter, що уповільнює роботу.

3.3. Особлвості алгоритму укладання словника на платформі Lexonomy

Цей етап роботи було реалізовано в межах міжнародного проєкту “Computer lexicography”, у якому були задіяні Національний університет “Львівська політехніка” та Єнський університет імені Фрідріха Шиллера. Отримані знання та досвід у галузі створення електронних словників стали основою для розробки власного навчального електронного термінологічного словника під назвою “EngLex” за допомогою платформи Lexonomy. Додатково використовувались такі ресурси, як Sketch Engine, Microsoft Excel та онлайн-сервіс ilovepdf.com для конвертації файлів між форматами.

Для перекладу термінів було задіяно провідні онлайн-словники, зокрема Merriam-Webster, Collins Dictionary, Oxford Learner’s Dictionary, MacMillan Dictionary, E2U та Cambridge Dictionary та ін.

Процес починався з відбору тематичних джерел — підручників і посібників, із яких за допомогою Sketch Engine вилучались термінологічні одиниці. Попередньо всі тексти було переведено у формат .docx.

Роботу над словником умовно поділено на два етапи. Перший етап включав створення корпусу в Sketch Engine і виявлення ключових термінів для майбутніх словникових статей. Другий — безпосередню реалізацію словника в середовищі Lexonomy.

Перший етап: створення термінологічного корпусу

1. Із відкритих джерел було завантажено такі праці у форматі PDF:

- Ніколенко А.Г. *English Lexicology: theory & practice*;
- Кваселевич Д.І., Сасіна В.П. *Практикум з лексикології сучасної англійської мови*;
- Верба Л.Г. *Порівняльна лексикологія англійської та української мов*.

2. За допомогою ilovepdf.com документи конвертували у формат .docx.

3. Проведено підготовку файлів:

- завантаження очищених текстів;
- видалення допоміжних елементів (зміст, вступи, додатки тощо);
- завантаження матеріалів у Sketch Engine.

4. У Sketch Engine було сформовано корпус під назвою “Semantic structures”:

- обрано двомовний тип корпусу;
- основною мовою визначено англійську.

5. За допомогою функції Keywords здійснено вилучення термінів:

- у фокусі встановлено коефіцієнт 0,01 для виявлення низькочастотних слів, які потенційно є термінами;
- серед Attributes обрали пошук за лемою та прибрали пташку біля “A=a?”;
- Результати було збережено у вигляді таблиць.

6. Дані з усіх джерел було зібрано та збережено в таблицях Excel (.xlsx), куди було стягнуто всі терміни.

7. На основі зібраних термінів створено шаблон словникової статті:

- термін;
- частина мови;
- транскрипція;
- етимологія;
- визначення;

- приклад уживання;
- переклад терміна українською;
- переклад дефініції українською;
- джерела з додатковою інформацією.

Після завершення цього етапу було підготовлено базу словникових статей для внесення в Lexonomy.

Другий етап: укладання словника в Lexonomy

1. На платформі Lexonomy зареєстровано акаунт та створено новий словник.
2. Обрано назву словника —EngLex.
3. Створено структуру словника згідно з обраною схемою.
4. Для кожної нової статті власноруч додавалась структура: із попередньо підготовленої таблиці Excel копіювався термін та його опис, які розміщувались у відповідні розділи шаблону.
5. Схема словникової статті налаштовувалась наступним чином:

- У меню “Configure” → “Structure” видалено стандартні елементи;
- Залишено основний блок entry;
- До нього поступово додано такі елементи:
- headword
- part of speech
- transcription
- etymology
- example
- sense 1 (дефініція)
- translation (переклад терміна)
- sense 2 (переклад дефініції)
- source (URL).
- Збережено зміни та розпочато внесення словникових статей.

6. Для створення кожної статті використовувалась ця структура:

- Створення нового запису через “New+”;
- Додавання кожного компонента послідовно: headword, part of speech, transcription, etymology, example, sense 1, translation, sense 2, source (URL).

Цей процес повторювався для кожної нової термінологічної одиниці.

3.4 Аналіз структури словника

Макро- і мікроструктура є ключовими складовими будь-якого словника.

Макроструктура може бути повною або частковою. Повна включає вступ, передмову, основний словник, граматичну довідку, правила користування, список скорочень і джерела. Часткова (усічена) містить лише базові елементи. У нашому випадку реалізована саме усічена структура: передмова, власне словник, алфавітний покажчик термінів.

Мікроструктура — це структура окремої словникової статті, яка в нашому словнику має вигляд: headword → part of speech → transcription → origin → definition → example → translation → definition (укр.) → source (URL).

Отже, таким чином процес створення електронного навчального термінологічного словника в Lexonomy дав змогу на практиці зрозуміти особливості побудови як мікро-, так і макроструктури лексикографічного ресурсу. Ознайомлення з різноманітними платформами для укладання словників дозволило побачити широкі можливості цифрової лексикографії. У майбутньому планується продовження проєкту: доповнення словника новими термінами та вдосконалення його функціоналу.

3.5 Тестовий модуль інтегрованої системи перевірки знань і умінь сформованості лексткологічної компетентності

Модуль тестування є одним з головних компонентів цієї інтегрованої системи. Основна мета полягає у засвоєнні матеріалу з кожної теми, самоперевірки знань та їхнє закріплення. Під час проходження онлайн тестів також формуються вміння активно використовувати вивчені терміни у

відповідному контексті. Таким чином головною функцією тестової складової інтегрованої системи є не лише контроль та перевірка набутих знань, але він ще виступає як засіб, за допомогою якого можна закріплювати та повторювати матеріал і це допомагає краще запам'ятовувати та використовувати тематичну лексику на практиці.

Ця система є унікальною, оскільки тестові завдання спрямовані на опанування матеріалу з курсу *«Лексикологія англійської мови»*. Вони орієнтовані на поглиблене вивчення та розуміння лексикологічних категорій, явищ та термінології. Виконуючи ці завдання студент має змогу перевірити рівень засвоєння понять, таких як на приклад, синонімія, антонімія, полісемія, омонімія, етимологічна класифікація лексики, словотвірні моделі, фразеологізми та інші ключові теми курсу.

У тестовій частині інтегрованої системи зроблено декілька типів завдань, а саме:

- вибір правильної відповіді — допомагає перевірити теоретичні знання і розуміння термінів;
- встановлення відповідності — наприклад, між терміном і його дефініцією, або між лексичною одиницею і її походженням;
- заповнення пропусків — завдання, що вимагає знання наприклад, словотвору;
- відкриті запитання — завдання, де студент, використовуючи отриманні знання з курсу, повинен сам написати відповідь.

Під час розробки тестів було дотримано методичних принципів, а саме принципу відповідності завдань рівню підготовки студентів-філологів спеціалізації “Прикладна лінгвістика”, логічної послідовності, поступової ускладненості та змістової відповідності програмі курсу. Усі тести узгоджені зі словниковими статтями у нашому електронному навчально термінологічному словнику “English lexicology”, що дозволяє реалізувати цілісну систему навчання та контролю знань.

Зміст тестів відповідає основним розділам курсу «Лексикологія англійської мови», що забезпечує тематичну логічність та зручність у виконанні. Для кожного розділу розроблено набір завдань, що дозволяють перевірити як теоретичні знання, так і практичні навички.

Тематичні тести виконуються з метою самоконтролю, в той час як контрольні тести мають на меті контроль з боку інших осіб. Тематичні тести студент виконує сам після опанування теми у чинному підручнику, проходження вправ у тому самому підручнику після теми, та вивчення нових термінів. Після проходження такого тесту студент має можливість зробити роботу над помилками та виконати тест ще раз. По проходженню тесту, студент дивиться, яких помилок він припустився та яка відповідь правильна. У відповідях до деяких завдань тестів є розгорнуті пояснення, чому саме ця відповідь правильна. При виконанні контрольних тестів, контроль відбувається з боку інших осіб. Студент не може двічі пройти один тест і не має змоги перевірити, де саме допустився помилки.

ВИСНОВКИ

Виконане дослідження було присвячене створенню інтегрованої автоматизованої системи для самостійної роботи студентів з дисципліни «Лексикологія англійської мови». У ході роботи послідовно реалізовано комплекс теоретичних, методологічних та прикладних завдань, спрямованих на формування цілісної моделі лексикологічної компетентності, розробку її фреймового представлення, укладання навчального термінологічного словника, створення тестової системи контролю знань та подальше об’єднання всіх цих компонентів в інтегровану освітню платформу.

Актуальність теми зумовлена сучасними тенденціями розвитку освіти, що орієнтують процес навчання на технологічну гнучкість, доступність і персоналізацію. Досвід дистанційного й змішаного навчання, зумовлений як пандемією COVID-19, так і широкомасштабною війною. Це значно підсилило потребу у створенні інтегрованої системи для самостійної роботи студентів. У цих умовах саме автоматизовані навчальні системи, комп’ютерні словники та тестові системи контролю знань і умінь стають важливими складовими сучасного методичного забезпечення, оскільки дозволяють одночасно оптимізувати навчальний процес. Створення електронного навчального термінологічного словника з елементами автоматизованої обробки лексикографічних даних є результатом стрімкого зростання термінологічного фонду сучасних мов і відсутності подібних ресурсів у вітчизняній лексикографії. Робота сприяє формуванню лексикологічної компетентності здобувачів освіти та відповідає вимогам освітньої програми «Прикладна лінгвістика», поєднуючи лінгвістичні й інформаційні підходи для досягнення практичного результату.

Метою даної роботи було створення єдиної автоматизованої інтегрованої системи (тематичні та контрольні тести; електронний навчальний термінологічний словник з дисципліни "Лексикологія" для самостійної роботи студентів спеціальності "Прикладна лінгвістика"), яка зможе об'єднати та

зробити доступним усі необхідні джерела, матеріали для вивчення дисципліни самостійно.

У кваліфікаційній роботі на отримання ступеня магістра були вирішені наступні завдання.

Першочергово було здійснено ґрунтовний аналіз наукових джерел. На основі вивчення сучасних лінгвістичних та методичних підходів було визначено сутність поняття «лексикологічна компетентність», її компоненти, функції та провідне місце у професійній підготовці майбутніх філологів і прикладних лінгвістів. Проаналізовано співвідношення лексикологічної компетентності з іншими видами лінгвістичної компетентності, висвітлено її роль у формуванні цілісного мовознавчого світогляду студента.

Другим важливим результатом стало створення фреймової моделі концепту «Лексикологічна компетентність». Побудова такої моделі дала змогу систематизувати ключові знання з лексикології, виділити взаємозв’язки між центральними та периферійними поняттями. Фреймова репрезентація забезпечила високий ступінь структурованості матеріалу, логічну послідовність його подачі та можливість подальшої автоматизованої обробки у межах навчальної системи.

Подальший етап роботи був пов’язаний зі створенням навчального термінологічного словника з дисципліни «Лексикологія англійської мови». Для цього було відібрано, систематизовано та проаналізовано термінологічну лексику з підручників, наукових праць та галузевих словників. Аналіз здійснювався на основі лінгвістичних та екстралінгвістичних критеріїв, що дозволило вибудувати корпус термінів. У словнику наведено дефініції, приклади, класифікаційні характеристики, що підсилює його навчальну функцію і робить зручним для самостійного опрацювання студентами.

Наступним етапом стало розроблення тестової системи контролю знань, спрямованої на формування й перевірку лексикологічної компетентності. Створено різнорівневі тестові завдання, що охоплюють усі основні розділи

лексикології: семантику, словоутворення, фразеологію, тематичні та ономасіологічні класифікації, типи значень, види лексичних відношень тощо.

Кінцевим результатом дослідження стало створення автоматизованої інтегрованої системи для самостійної роботи студентів. У межах системи поєднано термінологічний словник та модуль тестування. Інтерфейс простий, сайт односторінковий, що значно полегшує навігацію на сайті. Така система є важливим освітнім інструментом сьогодні, яка сприяє розвитку навичок самоосвіти, підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу.

Під час розробки системи також було встановлено низку теоретичних і практичних закономірностей: уточнено структуру подання знань у форматі фрейму; виявлено оптимальні способи репрезентації термінологічної інформації в електронному словнику; визначено методичні параметри тестового контролю у контексті вивчення лексикології; окреслено можливості інтеграції всіх компонентів у єдине цифрове середовище.

У перспективі інтегрована система може бути значно розширена та вдосконалена. До можливих напрямів подальшого розвитку належать:
– доповнення словника новими термінами та тематичними блоками;
– впровадження адаптивного тестування, яке автоматично підлаштовується під рівень користувача;
– інтеграція інтелектуальних підказок та модулів автоматичного оцінювання відкритих відповідей;
– поєднання системи з дистанційними курсами та електронними навчальними платформами університету;
– створення мультимедійних модулів (відеолекцій, інтерактивних схем, анімацій), що сприятимуть кращому засвоєнню складних теоретичних понять.

Підсумовуючи все сказане, можна стверджувати, що результати проведеного дослідження мають як теоретичну, так і значну практичну цінність. Розроблена інтегрована система є ефективним навчальним інструментом, який забезпечує студентам можливості системної самостійної роботи, удосконалення

знань з лексикології англійської мови, підвищує рівень їхньої лексикологічної компетентності та сприяє формуванню професійних навичок, необхідних для майбутньої діяльності у сфері мовознавства, перекладознавства й прикладної лінгвістики. Створений продукт відкриває широкі можливості для подальшого розвитку цифрової лінгвістичної освіти та є важливим кроком у напрямі модернізації навчального процесу відповідно до сучасних світових тенденцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балог В. Сучасний стан укр. Комп. Лінгвістики. Лексикографічний бюлетень / В. Балог; Ін-т української мови НАН України. — Київ, 2005. №11. С.28-35.

2. Бевзюк І.М. Окремі аспекти методологічних підходів психологічних знань у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх прокурорів /

3. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця: Нова Книга, 2008.

4. Дніпропетровська обласна університетська наукова бібліотека ім. Кирила і Мефодія (ПРО О. ПОТЕБНЮ)

5. Електронний багатомовний термінологічний словник "Житомирська політехніка". URL: emtd.ztu.edu.ua/view/word-7741/o

6. Енциклопедія освіти / Академія пед.наук України, головний ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

7. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18044

8. Енциклопедія сучасної України. Режим доступу: https://esu.com.ua/article-5251

9. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. / Науковий редактор українського видання доктор пед. Наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. — К.: Ленвіт, 2003. — 361 с.

10. Клименко Л.О. Зовнішнє тестування навчальних досягнень учнів. К.: Плеяда, 2013. 128 с.

11. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / Юрій Іванович Ковалів. — Київ: ВЦ "Академія", 2007. — Т.1. — С. 550-551

12. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства : Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. П. Кочерган ; — Київ : Видавничий центр "Академія", 2001. — 368 с. (Альма-матер)

13. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. URL: litmisto.org.ua/?=15215

14. Кузнецова Г.П. Системний підхід у формуванні фонетичної компетентності майбутніх учителів укр. мови та літ-ри. Журнал “Перспективи та інновації науки”. — №9 (14). — 2022. — С. 224-238.

15. Кучерук О. Методи формування комунікативної компетентності в процесі дидактичного дискурсу. Вісник ЖДУ ім. І. Франка. 2010. Вип. 53. С.77-81.

16. Куранова С. І. К93. Основи психолінгвістики : навч. посіб. / С. І. Ку ранова. — К. : ВЦ «Академія», 2012. — 208 с. —. (Серія «Альма-матер»). — С.33-63

17. Левицький В.В. Семасіологія: монографія для молодих науковців / В.В. Левицький. — Вид. 2, виправл. і доповнене. — Вінниця: Нова Книга, 2012. — 680 с.

18. Лінгвістичний енциклопедичний словник. URL: http://tapemark.narod.ru/les/596a.html

19. Методичні орієнтири формування й оцінювання компетентності з укр.мови учнів ліцею засобами інтерактивних онлайн-ігор. Журнал “Перспективи та інновації науки” №11 (29) 2023. — С. 223-236.

20. Норман Дональд “Память и научение” 1982, 162 с. Москва «МИР» 1985 г.

21. “Переваги та недоліки тестового контролю результатів навчання з біології”. Режим доступу: https://naurok.com.ua/perevagi-ta-nedoliki-testovogo-kontrolyu-rezultativ-navchannya-z-biologi-337392.html

22. Петько Л.В. Стимулювання готовності майбутніх соціальних педагогів до виховної роботи у процесі вивчення іноземної мови у ВНЗ (на прикладі кінофільму “Звуки музики” (“The Sound of music”), США, реж. Уайз, 1965 р.) — Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому середовищі : зб.наук.пр. №9 (11). — К.: Ун-т “Україна”. — 2012. — С. 84-95

23. Професійна освіта : Словник : Навч.пос. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Никало. — К.: Вища школа, 2000. С.149.

24. Рембач О.О. Теоретичні засади формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі у закладах вищої освіти. Журнал “Наукові перспективи” №6 (24). — 2022. — С. 499-514.

25. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. — Х.: Вид. група “Основа”, 2005. 96 с. (Б-ка журн. “Управління школою”; вип. 8 (32)).

26. Тараненко О.О. Новий словник української мови (концепція і принципи укладання словника) / О.О. Тараненко. — Київ: Кам’янець-Подільський, 1996. — 172 с.

27. Теоретична і дидактична філологія. Збірник наукових праць: Серія “Педагогіка”. Стаття: “Лексикологічна компетентність у системі навчання іноземних студентів української мови”. Випуск 26, 2017. С.52-62

28. Удовіченко Г.М. Узагальювально-компаративний аналіз поняття компетентність : психолого-дидактичний аспект / Г.М. Удовіченко / ДНУ ім. Михайла Туган-Барановського. —2017. —С.176-179.

29. Шевцова Л. Формування компетентнісного підходу в майбутніх вчителів укр. мови. Збірник наукових праць. Випуск 2, 2018. С. 244-253.

30. Юткало С.Ю. Тестування як форма контролю якості знань студентів на заняттях із німецької мови / С. Юткало. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. - 2020. - Х.: Вип.37. — С.117-129. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvn_2020_37_11

31. Ященко Ю. Аналіз існуючих підходів щодо визначення понять “компетентність” і “компетенція” в освіті / Ю. Ященко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Педагогічні науки. — 2013. - Вип. 121(2). - С. 319-325. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_121%282%29__77

32. American Educational Research Association; Am. Psychological Association; National Council on Measurment in Education (1999). Standards for educational and psychological testing. Washington, Dc : American Educational Research Association. ISBN 978-0-935302-25-7. Архів оригіналу за 15 січня 2025 р.

33. Holmberg B. The evolution, principles and practices of distance education (in German). Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universitat Oldenburg, 2011. 173 p.

34. Nesi H. Dictionaries in electronic form. The Oxford History of English Lexicography Oxford / Cowie, A.P. (ed.) OUP, 2008. P. 458-478.

35. https://moodle-student.udu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=1532

36. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F

37. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C

38. http:www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v56/3.pdf

39. studfile.net/preview/9771373/page:3

40. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%80%D0%B5%D0%B9%D0%BC_(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F)

41. studfile.net/preview/9271056/page:18/

42. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_(%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F))

43. studfile.net/preview/9080126/page:18/

44. studfile.net/preview/5111044/page:25

45. studfile.net/preview/12839300/page:31/

46. studfile.net/preview/3283315/page:25

47. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F

48. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7

49. studfile.net/preview/7130748/

50. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F

51. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0

52. http://um.co.ua/5/5-3/5-32425.html

53. https://uacorpus.org/Kyiv/ua/gracinfo

54. http://um.co.ua/9/9-6/9-66083.html

55. https://naurok.com.ua/uploads/webinar/733/presentation.pdf?=1664381546

56. https://philology.blogspot.com/2014/09/blog-post_44.html